

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI

IV AASTAKÄIK

I üler. „Noorte Püha“ auvõõrad.

Paremalt pahemalle : kapt. Tõnson (skout. vanem), rektor H. Koppel, J. Tõnisson,
linna-pää K. Luik, dir. K. Treffner.

TARTUS

OKTOOBER MCMXXI

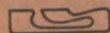

№ 1.

Sisu.

Uue aastakäigu algul	leh.	3
Meie tee. K. Z.	"	4
Majandus ja eetika. L. Sapotzky.	"	5
Ma naine. H. Pikat.	"	7
Kunst ja karskus. Viljo Hytönen. Tõlkinud A. Juhanson.	"	7
Intelligents ajaloos ja nüüd. —r—r.	"	10
Jaanituli. * * *	"	12
Kas peame kurtma? E. J.	"	12
Dante	"	15
Aleksander Blokk †	"	15
Juhani Aho (Brofelt) †	"	16
Igavene mälestus. J. Johannson	"	17
I üleriikline „Noorte Püha“	"	17
Kirjandusest	"	23
Noorte ajakirjandus	"	24
Kool ja noorsoo liikumine	"	26
Kroonika	"	28
Tedaanded ja üleskutsed	"	30
Kirjavastused	"	32

UUDISMAA.

NOORSOO AJAKIRI.

NELJAS AASTAKAIK.

N° 1.

TARTUS
OKTOOBER MCMXXI.

Kalju Otto!!!!

Uue aastakäigu algul.

Käesoleva numbriga algab „Uudismaa“ neljandat aastakäiku. Ei ole palju ajakirju Eestis, kel see õnneks ant . . .

Otsimise aeg oli see „Uudismaa“ senni — kobamise aeg, kindla sihita, kindla ilmeta, kindla kujuta. Juba rajati ta sarnasena, mille ligemaks tõenduseks esimese aastakäigu sisesejuhatava kirjutuse väheütlev ebakonkreetsus. Isegi väljaandjad ja toimetajad ei teadnud ta kohta palju rohkem öelda, kui et on noorsoo ajakiri, mis pidavat kaasa mõjuma noorsoo vaimliseks progressiks ja eneseharimiseks, kuid kuidas? mis sihis? — sellest ei teat palju. Ei mõeldudki selle üle. Ta kasvas välja käsikirjalisist ajakirjust, mille ülesande ja otstarbe üle vaevalt keegi pääd murdis — olid ju need spontaanse isetegevuse otsekoheseks viljaks ilma kindla tagamõtteta. Et trükit ajakiri üsna laiemaid ja selgemaid sihte vajab, seda ei tulnud kellelegi meele. Selle loomulikuks järeltõlkeks oli, et kuigi ajakirja juures iga aastakäigu algul mitmesuguseid muudatusi ette võeti, kõigiti olude järele kohanedu katsuti, ometi kindlat jalgealust ei leiti, nagu seda ei leidnud ka kogu meie noorsooliikumine. Mitte välised vormid polnud süüdi selles, vaid sihtide udusus ja selgusetus, mis osalt tänasenigi püsib. Ent „Uudismaa“ näib pika otsimise järele viimaks ometi kindlama ala leidnud olevat, kuigi siingi veel mitmesugused muudatused ja uued pettumused võimalikud. Oieti ei tarvitsegi neid pettumusi nii väga pellata — kivineksime muidu liig ruttu!

Käesolevast päale tahab „Uudismaa“ olla

- 1) Eesti radikaalse noorusideoloogia ja leegitseva noorustahte väljendajaks ning arendajaks,
- 2) Eesti noorsoo ilukirjanduslikeks ja teaduslikeks katselavaks,
- 3) Eesti noorsoo organisatsioonide häälekandjaks.

On kindel, et noorsugu (umbes 14—21 a. vanuses üldisusest oma mõtlemisviisiga eraldub. See on füüsilise ja vaimlise küpsemise ning tahtejõu kujunemise aeg, on

aga ka ühtlasi aeg, mil noorsugu esimest korda iseseisvana tegurina seltskonnas esineda püüab, tundes eneses palju ürgjõudu palju värskust¹⁾). Vanad targutavad, noored — tegutsevad! Vanad kes läbi imbund elu igapäevsusest, kaaluvad igat sammu üle ja ümbert, noored aga haaravad idee järele, tormavad selle eest ennastohverdaval võitlusse, kaalumata, kas lõpeb see võidu või kaotusega. Sellal, kui elu vana-delt nende iseloomulised jooned maha silund, hävitand nende sisemise „mina“ omapärasuse, on nad noortel veel alles, sest neid pole veel puudutand saatuse karm käsi. Algupärasus ja omapärasus — nende ebajumalad. Kõigele, mis igand ja pehas-tund — kadu! Mis hävinemas, hävigu ru-tem — ruumi on uuele, elujõulisemale tar-vis! Just sellel pinnal võrsuvadki konfliktid alalhoidliku, konservatiivse vanema ja uuen-dava, revolutsioonilise noorema sugupõlve vahel. Kuid need konfliktid pole mitte ainult hädaohutud, vaid neil on koguni suur positiivne väärtus noorsoo enese ja kogu kultuuri kohta.

Kõiki neid noorsoo hingelisi iseäral-susi arvesse võttes ja kasutades, katsub „Uudismaa“ noorte ideist juhitud vanemate isikute, kui ka arenenumate noorte eneste kirjutuste abil meie noor-soo idealismi, iseteadvust, pro- testivaimu, omapärasust ja noo- rustunnet viimse võimaluseni arendada, nende loomis- ja võit- lusjõudu tõsta ning, silmas pida- des nende harrastust kõige häa ja ilusa vastu, sisendada neile võimalikult kõrgeid aateid, mis oleksid nende edasikihutajaks- ja tüüriks kogu elutee kestes.

Noorsoo huvi kirjanduslikeks ja tea- duslikeks (eriti tehnika alal) isetegevuseks, kui tervitetavat nähtust, katsub „Uudis-

¹⁾ Kui see meil, Eestis, alati just nii pole, siis on selleks omad põhjused, mille juure ehk teisel tagasi tuleme.

maa" sellega virgutada, et ajakirjas ruumi annab paremaile katseile neil alul, milline valik sünnib aga kaunis valju kontrolli all, et ära hoida nõrga ja väärtusetu materiaali pääsu ajakirja veergudelle. Noorte eneste loomingu kõrval leiavad ajakirjas aset ka samasisulised kirjutused vanemait isikuilt, niipalju, kui nad käsivad noortele huvitavaid küsimusi noorte vaimus.

Et olemasolevaile noorsoo organisatsioonidele, kellel laiaulatusline mõju noorsoo arenemise pääle, nende tegevuses abiks olla, avaldab „Uudismaa“ kirjutusi ja näpunäiteid nende tegevuse kohta, toob kokkuvõtteid nende tööst, teateid ulgomaade noorsooliikumisest, kirjandusest, ajakirjandusest jne. tarvitades seejuures noorte eneste kui ka vanemate isikute kaastööd.

Poliitiliselt jääb „Uudismaa“ endiselt erapooletuks, ning käsivad sellekohaseid küsimusi ainult niipalju, kuipalju need otsekoheses ühenduses noorsooliikumisega.

Asudes selle sihi energilisele teostamisele, loodab Toimetus, et ka noorsoo laiemad ringkonnad, kes senni asja vastu võrdlemisi leiged olnud, midagi tegemata ei jäta selleks, et „Uudismaa“ tõepoolest kogu Eesti noorsoo (vähemalt koolinoorsoo) vaimliseks tuiksooneks muutuks. Et ülaltood ülesannete teostamine aga noorsoolt liiga suurt jõupingutust nõuab, seda näitas sennine praktika küllalt selgesti. Õpilased võivad küll ajakirjandusele „turuteateid“ j. m. sarnast (provintsilehile ka juhtkirju) saata, kuid et iseseisvat ajakirja täita küllalt huvitavate teoreetiliste kirjutustega, eestkätt abstrakt küsimuste üle, selleks on nende võimed harilikult siiski liiga väikesed. Seepärast pööraski Toimetus rea tuntumate noorsoosõbraliste ja oma vaimlise nooruse säilind kirjanikkude, õpetajate ja seltskonnategelaste poole, neilt nende huvide kohast kaastööd paludes, millele ka enamasti kõik nõusolekuga vastasid ja mille tagajärjed end ka juba käesolevaski numbris ilmutavad. Toimetus astus selle sammu mitte enese jõuetuse pärast (nagu sellest mõnel pool aru saad), vaid ajakirja sisu huvi-

tavamaks ja mitmekesisemaks muutmiseks. Sarnasena, kui senni, oleks võind „Uudismaa“ väga hästi ka ilma vanemate toetuseta edasi ilmuda, kuid iseasi on, palju oleks sel mõtet olnud. Kui ka käesoleva numbril ilmumise viibimine mõnele juba hauakaevamiseks põhjust annud, siis juhime nende hauakaevajate tähelepanu selle pääle, et hauale kõige ligemal on ikkagi kaevaja ise. „Uudismaa“ igatahes nende „lahkust“ ei tarvita, tundes ennast praegu tugevama ja kindlamana, kui kunagi varem.

Kui küsimus tõuseb, kas on üleni mõtet noorsool „Uudismaa“ toimetamistki enese kätte jätta, siis vastame kindlasti — on, sest nagu eelpool näha on ta pääülesanne noorsoo iseteadvuse kasvatamine ja vaimlise käärimise õhutamine, ja et see ainult noorsoo kontrolli all sündida võib, selle juures ei tohiks olla kahtlust.

Mis puutub ajakirja tehnilisse külge, siis katsub Toimetus sennise alalise ruumpuuduse ärahoidmiseks sisulist mahutavust tõsta, peenendades trükki ja vähendades ääri. Ka pildistamise eest katsub Toimetus enam hoolt kanda. 5-margaline hinnakõrgendus on tingit üleüldisest trükiteede hinna 25% tõusust.

„Uudismaa“ toimetus.

Meie tee.

Väriseme ning lõdiseme kylmast valitsevast ses pimedas orus, kaugel päikesest ja ta soojendavaist kiirist.

Näeme: sääl kõrgeil mägedel särab ja hülgab ta tuhandeis värves, jagades kõigile sätendavaid kalliskive, puistates kõik kul-lase vaibaga.

Ryhime sinna kõik, kel veel veidigi voolavat verd, kel pole ta tarretand kylmaks tombuks.

Väsind on vanad. Nad jäänd pettuinina seisma mägilale, sest vaevaline on tõus, raske on jooks märke — teil puhuvad kylmemad tuuled, teeradul mässavad hullemad marud. Nad kylmasid teel.

Me, noored, aga tormame uue lainena
yles, uute lipega märke, yle jäätund vanade
ning väsind korjuste, halastamatuina, abi-
andmatuina. Kel säilind jõud — tõusevad
ja liituvad meiega, kes väetid — tallatakse
puruks.

Kas saame ka ise kord korjusiks?

Kas jäätume ka ise enne päikest? See
ei puutu meisse! Seda me ei kysi.

Sest — vaadake lapsi lumisõjas, nende
tormates kindluselle! Kas mõtleb keegi neist
taganemisest, kaotusest?!

Põsed punetavad võitlushoost, silmad särav-
ad seesmisest kirest, huulil võitlushyye.

Neil on ainult üks kindel siht, vaid üks
idee — võita!

Võita! Ja saada kindluse isandaks. Kes
hoomab sellal kuulest tabat huugavaid
kõrvu?!

Võidu tahe matab kõik kaalumised, valud.

Ees meil valgendavad teed, tsik-tsakid
looklevad yles. Neid on palju. Millise
peame meie valima? Milline on noorte tee?

Me ei vali neist yhtegi.

Me teeme omale ise tee, raiume omale
ise ra'a, läbi kõigist senniseist rägastikest
ning labyrindest, ykskylguse ja doogmade
saastast.

Meie tee on uus tee, noorte tee, puhas,
sirge ja vaba!

Meie tee on kõigi tee, kõigi noorte tee
päikese juure.

Meie tee kuulub kõigile; kõigile, kes tun-
nevad enestes noort jõudu ja tulist hinge.

Me kõrvaldame kõik võimetud ja vaenu-
õhutajad ning lõhume valeprohvetite teed,
kes ei taha yhineda yheks vennaspereks ja
pygavad lõhestada Inimest.

Meie tee — on me puhastustuli, kus
puhastume yksteise vihkamisest ja ykskylg-
susest ning purustame päälesunnit käsulauad,
ettekirjutet määrused ja vabaneme mustist
parteide sildest.

Me päralt on mägede harjad, kus lee-
kimas päike.

Nooril on yhine tee, tee päikese juure,

millest meile me laulik Ado Reinvaldk
laulab:

„Oh inimesed! tundke tema armastuse suu-
rust ja jõudu,
tundke tema kullast ilu ja sinise-merelist
sõudu,
tundke yle kõige tema tegijat, armsa ja
suure,
ja igatsege siit sygavusest valuga kõrgema
päikese juure.“

K. Z.

L. SAPOTZKY.

Majandus ja eetika.

Imelik aeg oli V aastasada enne Kristust.
Terve too-aegne inimsus liikus kõlblises ärka-
mises.

Kauges Hiinas tegutses vali Konfuuts; imede-
maal, rikkaimas Indias arendas omi ideid ja kõlb-
lisi tundeid jumalik Buddha; Iraanis tagus tuline
Zaratustra oma õpetust kurjast ja hääst; Israeli-
rahva seas õpetas suur prohvet; aga parema õie
too-aegse inimsoo põllul andis kaunis Kreeka.
Siin lõi Soolon, üks seitsmeist targust, pinna
Sokratese, Plaato ja Aristootelese õitsmiselle.

Viiesaja-aastase vahe järele hakkas ilm uuesti
tegutsema kõlblise probleemiga ja vastuseks
epooki nõudele paradiislikus Kalilea aegade loo-
duses pani Kristuse harmooniline isik oma puh-
taimate mõtete ning yldarmastuslike tundmusiga
inimeste sydamed liikuma.

Uue 500-aastase zykli mõõdanedes välise risti-
usu laotamisega barbaaride seas, põhjendas lee-
gitsevas Araabias oma usu Muhameed.

Pärast järgmist 500 aastat lainetab ilm uue-
jõuga kõlblisist probleemist. Tule ja mõõgaga
peab kõlblus asetuma inimeste sydameisse. Usu-
lises ekstaasis paigutavad ristsõidid oma mä-
ratsevad pääd Jerusalemma myyrele.

Edespidise 500 aasta järele purustab refor-
matsioon kivinend kirikuvormid ning vaba mõte
protesteerib kuulsa Leonardo da Vinci isikus
liig suure usu tundmuskylje-eetika kustutamisele
ja raiub tee järgnevate liikumiste teaduslikele
tegelasile.

Ja nyüd, nyüd uue 500 aasta järele liiguvad
ueded otsimised terves ilmas. Igasuguste vägis-
tamiste bakkanaalis ning inimtapmiste auramises
liigub inimhing juhitud mõistusest ja tundmusest
ning pingutudes lahendab kõige oma olemusega
hää ja kurja probleeme. Teotsemas nende prob-

leemega on tööstuselu rägastikuski töötavad inimesed.

Kas nii kuulen iroonilisi „kogemusliste“ elutegelaste vastuväiteid: kuis oli, nii ta on ja saabki olema — igayks mõtleb vaid enesest ning oma rahakoti täitmisest.

Tean näituseks Venemaal väga laialilagunenud ilmavaate „не обманешь, не продашь“ (petmata jääb myymata), kuid tean ka kuis Hiinas loeb poeg eneselle auks isa võlgade maksmise, kuigi neist võlust keegi ei teaks. Inglise kommertsilmas pannakse piinlikult kaupmehe ausat nime tähele ja rahakuningate ja Rotshildite põhjendaja läks oma aususe tõttu rikkaks.

Ning kui me epooki suurim kuritöö — yleilmnin taplus on ilmariikide tööstuskonsentratsiooniks metsik võidujooks, seda vähem on neil õigus, kes ütlevad: „nii oli, nii on, nii jääb.“;

Mis oli, see ei ole enam me võimuses muuta, mis on, ripub enam-vähem juba meist, ehk küll mineviku saatust valitseb olevikku, aga tuleviku loome kahtlemata enamasti meie. Mineviku ja oleviku tundmine on väärt meile vaid niipalju kuipalju on tarvis nad meile eeskujuks, kuis ei tohi tegutseda tulevikus.

Tutvuneme nyid kõige yldsemate mõistetega majandusest.

Meie aja tööstus on nii suurel määral me elu kõigisse pragudesse tungind, et oleks võimatu mõelda, teda isoleerida eetikast, inimeste yhiselu alusest, vaid pyyame omandada majanduslised ja sotsiaalsed põhimõtted.

Tööstuse sihiks on luua me elu nõudeid rahuldavaid väärtusi ehk häädusi (блага). Nende nõuete rahuldamiseks peame vaeva nägema s. t. töötama kuid me ei pea ükskylgsusse tormama ega tööd võtma kui sihti ennast. Sihiks eneseks on elu ja elu avalduses töö; töö on üks faktoreist — on vaid abinõu õnnele. Vaev ja õnn on lähidalt seot, aga vaev ise ei ole veel õnn. Töötades peab inimene õnnelik olema ning selleks, et olla õnnelik peab inimene töötama, vaeva nägema.

Kreeklaste kultuur ja õnn põhjenes töö, kuid orja töö. Seltskond jagunes töötavaiks orjeks ning nautivaiks patriitsideks.

Inimene on aga tervikuline, harmooniline olevus. Kunagi ei või te inimesest karistamatult teha ükskylgse, tegutseva miski. Orjad hakkavad mässama ning purustavad kõik mis neid rõhus.

On selge — siin pörkame kokku kysimusega, kes kasutab yhiskondlikud väärtused — tooted — yksik isik või terve yhiskond? Arvati alguses, et yhiskondlik kasu saab täidet, andes ettevõtjatele täielik vabadus, aga liberalism näitas varsi niipalju puudusi, et nyid pyytaks igatmoodi mõjuda ettevõtjatele seltskondlike organisatsioonide kaudu n. n. sotsiaalse reformiga ehk katsu-

takse valmistus yhiskonna kätte anda, nagu nõuavad seda sotsialistid.

Selge kujutelm era- ja yhiskonnakasu vahest on tingimata tarvilik osavõtmiseks tagajärjerikkana praegusest rahvamajanduselu liikumisest.

Kui kollektiviseerime areneb niipalju, et igal saab võimalus olema osasaada kõigilt tunnustet kultuurtooteist ning kui igayks saab kasvatet niisuguses suunas, kus keegi ei pyya omandada ehk tahta midagi õiglusetut, siis yhtub yhiskonna kasu erakasuga ja meie seisame sotsiaallise ideaali ees.

Yhiskondlik kasu on kõigi kasu.

Kultuuri arenemisega areneb ka majandus ning nagu kultuuriarenemise jagame 3 järguks, nimelt isiku kultuuriks, siis rohkem laiemaks rahvakultuuriks ja viimaks ilmakultuuriks, niisamuti vaatleme majanduseski 3 järku: isiklik majandus, rahvamajandus ning ilmamajandus.

Yks piirkond siseneb teisse ikka rohkem ja rohkem ning madalakultuuriga rahva juures synnib see sisenemine haigeimal ja metsikuimal kujul, nii nagu me seda kõik võisime viimase 7 aasta jooksul näha, vaatamata 2000 aasta pikuse Kristuse ning terve ilma teiste tarkade ideede mõjule, kuis ilmamajanduse kysimus lahendeti 8 miljooni inimese surmamisega, 12 miljooni sandiks tegemisega ja lugemata miljoonite inimeste elu rikkumisega.

Majanduse subjekt on inimene, objekt aga materiaalne loodus — majanduse siht jälle inimene.

Igal sammul kohtate majanduses inimese, ning inimeste vastastikune läbikäimine on majanduses tema otsustav faktor. Kui see vastastikune suhtuvus hästi korraldet, siis õitseb majandus, kui aga mitte, siis elab ta läbi rasked päevad.

Inimeste vastastikuse vahekorra lahendab eetika — mis hää ja mis halb, mida peame ning mida mitte.

Siin on koht kus majanduse kysimused paluvad tihedasti eetika kysimisega ning nii nagu kultuuri piirkonnas peavad inimesed nõuded esitama, et poliitika oleks eetilisel ja eetika poliitilisel, et inimesed elaksid õnnelikuina, samuti on aeg kyps valjult nõuda ka eetilist majandust.

Mis on hää, mis on lubatav? Selle kysimuse lahenduseks ei või me enam rahulduda usu ehk mingi teiste autoriteede käskudega. Me võtame kõik probleemid kriitiliselt, saame yles kysimuse — miks? Ning usu suurt kasvatuslist tähtsust eitamata, mis ikka oli läbiimbund eetikast, võime kasutada endi probleemidele siiski vaid selle jõu, mis ise väljakasvas usust s. o. teaduse.

Las' annab meile teadus, s. o. terve inimsoo mõistuse järeldus, aluse kysimuse lahendamiseks.

seks, mis hää, mis halb, mis lubatav ning mis lubamatu. Teiste sõnuga — eetika probleeme tööstuses saame lahendada mitte traditsioonel, mitte yksi tundmusil, vaid tingimata ka arvustaval mõistusel s. o. teadusel, põhjendat eetikaga.

Muidugi on distsipliinid teaduses mitmesugused, vaatluspunktid lahkuminevad, kuid teaduse meetod võimaldab ja nõuab enam vähem täpikäalist kogemust, teaduse meetod lubab vaadelda ette, tugeks loogikale. Ning vaatamata dualismile ja pluralismile, mis leiduvad teaduslikes meetodes, yldiseks tendentsiks on ikka suun monismile, võimaldades me piirat mõistusel ymberhaarata yhise ideega piiritumad ilma mitmekesidused. Sest monistliselt vaatepunktilt asubki nyydne teadus kysimuse lahendamisele, alistades eetika subjektiivse ja objektiivse meetodi synteessile, orienteerides eetika kõikmahutavasse energia alalhoiu säädusse.

Kõik energia summa ilmas jääb ikka samaks kuna vaba energia väheneb, räägib see ylim loodussäädus.

Ning kui see nii, s. o. kui kõik vaba energia ajajooksul väheneb, siis järgneb siit meile, mõistusega olevusile, inimesile, et vaba energiat peab hoidma. Ja tõesti, kõik me mõistlik elu põhjeneb ökonoomial, hoidmisel, väljaarvat säärased metsikused ning kuritööd kui sõjad.

Täiesti hukkamõistetav on inimtapmist bakkanaal ja ilmaparanduste hävitamine, nagu see syndis suures maailmasõjas.

Kõik tehnika, kõik tööstus, kõik majandus niipalju kui nad mõistlikud, organiseeritakse täielisema vaba energia kasutamise printsiibil. Iga masin pyytakse ikka nii konstrueerida, et ta vähem energiat kulutaks, iga inimeste yhiskond katsutakse nii organiseerida, et ta võimaldasa annaks rohkem resultaate ning teadus ise on igavene pyyd täielisustumisele, kõige vähemalle üleliigse energia kulutamisele.

Ses energia alalhoiu sääduses leiame väga tähtsa sääduse, sest ta on objektiivne säädus majanduseetika põhjendamiseks.

Hää on too tegevus, mille abil areneb inimese elu tema tahtmise järele, segamatuna teiste elu.

Parem on aga, too tegu, mil' on teiste s. o. terve inimsuse huvi kaitset, ilma et rikut oleks yksikute isikute materiaalsed ja vaimlised huvid.

Sellele otsuselle jõuab uurides põhjalikult eetikat tööstuses Max Kraft omas funtamentaalteoks „das System der Arbeit.“

„Iga teadliku akti siht on yhtlasi ka iga mitte teadliku tegevuse põhjuseks s. o. eluks ise, eluks omas lõpmatus suuruses ning väljenduste mitmekesiduses,“ ytleb talentline eetiliste probleem

uurija prantslane Guyou omas töös „Sittlichkeit ohne Pflicht.“

Nimetan veel mõned teised uurijad, nii Höffding ja Joden, kes teaduse abil jõuavad kõlbliste säädusteni, mis peavad me elu aluseks olema, ning järjelikult aluseks ka tegelikule teadusele, mis meid ant momendil huvitab, s. t. aluseks majandusele.

Kyllalt majandusest, kui omakasupyydjate inimeste instinkde vabast mängust.

Särane ttngimatu yhiskondlik nähtus kui majandus peab põhjendatama teaduslikult, peab organiseeritama kokkukõlas yldsussäädusiga. Need säädused avanevad meile vaid teaduste ja nende yhenduste abil, s. o. teaduse abil yldiselt, tervikuna.

Tarvitagem teadusmetoode me majanduselus, täitkem oma tegevused kõik teaduse hingeõhuga ning ärgem unustagem ialgi, et ilmas on kõik yksteisega tihedasti seot. Me oleme enese elu ehitajad.

Igavesti hää, ilus ja õige, kasulik ning jõuline elab maailmas ja meile mõistusega, rohkem mada-laist olemasolu vormest tegevusele ning mõistuse ja armastuse valguselle tõusvaile inimesile pole kohane unustada kõiksuse põhisäädusi, mis valitsevad ka majanduses.

H. PIKAT.

Ma naine.

*Ma sündind naine, ja kõigipidi maine —
kuid hing mul: luuletai!*

*Ah, raske, raske olla laulik-naine:
Tal puudub aine, sõna laine,
ta piirat mõttelõng võib eieta
küll pitsivahust laine, kuid
fantaasia tal ikka kuiv ja kaine! —*

*Tal pole joobumist, mis kõrgem, kui kõik
maine,
kus suudaks unusta, et ta kokett ja naine!*

14. VI. 21.

VILJO HYTÖNEN.

Kunst ja karskus.

Esteedid ja kõlbusepetajad on palju vaieldud selle üle, kumb on kunstilises toodangus tähtsam: kõlbus või ilu; teisiti öeldes, kas

õigustab kunstiteose olemasolu ainult ta ilu, või peab ta ilu kõrval ka rahuldama kõlbuse nõudeid, või on kõik ilus iseenesest moraalne, või võidakse ainult moraalset pidada täiesti ilusaks. On juhtumisi, mil sarnane vaidlus on vältimatu, kuid enamasti on see tarbetu ega või kõne alla tullagi. Üldse on ilu ja kõlbuse fihetaolised mõisted, s. o. mis ilus, on ka moraalne. Harva on nad vastolus ja pea mitte kunagi üksteisele täiesti vastakäivad.

Kui kunst taotleb ilu, ilu ja moraal on aga ligidases ühenduses, siis võime öelda, et kunst ja moraal on üleni ligidases ühenduses. Kunstiteos, mõjudes enese nautija ilutunde pääle, äratub temas ebaegoistlikke tundeid mis mõjuvad kõlbliselt puhastavalt. Nii edendab kunst rahva kõlbuse kasvamist. Kuid teiselt poolt eeldab kunst ise kõlbust. Tõsine kunst võib ainult moraalset pinnal areneda. Nagu mudas ja pimeduses ainult mutid, mardikad ja taudid siginevad, nii areneb ebamoraalses ühiskonnas ainult sopakunst. Tõsine kunst edeneb ainult karsketes ja puhastes oludes, nagu ilus lill ainult valges ja puhtas õhus kasvada võib. Ruskin ütleb õieti: Ei saa maalida või laulda, et selle kaudu saada häaks inimeseks. Pead juba olema hää, enne kui saad maalida või laulda.“ Kuid kunstnikud, nagu teisedki inimesed, võivad olla hääd ainult siis, kui neid ümbritsev ühiskond on hää ja puhas.

Karskus on kõlbus. Sama tähendus, mis on kunsti kohta kõlbusel, on ka karskusel. Karskus loob paremad eeldused kunstile. Karskel rahval on kõigeiks ilusaks tervem ja ärksam maitse kui ebakarskel. Karske ja terve eluviisi abil võib taidur oma vaimujõu ja kunstitalendi kauaks noore ja paenduva hoida, isegi arendada neid, nagu keha jõudu võib arendada harjutuse teel.

Kuid samuti, nagu tõsine kunst teenib kõlbust, teenib ta ka karskust. Ta peenendab ja suursugustab maitset ja naudinguid ning aitab võõrutada inimesi sarnasist jämedaist naudinguid, nagu joomakomme. Üleni võime pidada hääd kunsti karskuse liitlaseks ja eden-dajaks.

Leidub rohkesti näitusi selle kohta, et suu-

red taideharrastajad on õieti aru saand karskuse ja kunsti ligidasest ühendusest, püüdes ise karske elu kaudu võimalikult kauaks säilida endi kunstilisi võimeid ja isegi suurtes hulkades endi kunsti kaudu karskusharrastust äratada.

Juba Shakespeare tegi omal ajal joojnute ja joomakombe arvel kibedat nalja. Tuletetagu siinkohal meeled vaid „Othello'st“ järgmisi sõnu: „Oo, sina viina nägematu vaim, kui sul on nimi, mille järele sind võib tunda, siis luba end hüüda — paharetiks!“ Iseäranis hästi sai suur kirjanik aru kombe ja harjumuse jõust, mis on paharett ja ingel; paharett, kui ta poeb patu vammusesse ja viib kiusatusele, — ingel, kui tal on hääduse väilumus, mis selleks jääbki.“

Teine läind aastasadade kuulus ilukirjanik Goethe on mitmeis mõtteavaldusis soojalt poolustand karskust. Oma teostes puudutas ta seda harva, peaaegu mitte kunagi, kuid üksikuis mõtteavaldusis ja kirjus mainis ta seda tihti. Päevaraamatusse on ta kord kirjutand: „Ma ei joo peaaegu kunagi viina ja saavutan päev-päevalt suuremaid teadmisi ja oskust eluülesannete täitmiseks. Kui võiksin päriseks loobuda viinatarvitamisest, oleksin väga õnnelik.“ Goethe eluloo kirjutaja W. Bode jutustab, et suur kirjanik oma hilisemal eal karskusmees sõna täielises mõttes olla katsus. Ta põlgas kõiki ebaterveid ergutusaineid: alkohooli, tubakat, kohvi ja teedki. Selle asemel võimles ta palju ja elas seaduspäraselt, usinasti tööd tehes. Mitmete kunstnikkude arvamisele, et ergutusained võiksid edendada kunstilist loomingut, astus Goethe kõige järsumalt vastu. Kunstiline töö, nagu iga töö, nõuab keha ja vaimu jõudu, ja neid võib suurendada vaid karske elu. Kui saksa kirjanik Jean Paul hooples, et ta tarvitseb vaid juua kohvi, „et võiks kirjutada asjust, mille üle kogu ristirahvas rõõmustab,“ ütles Goethe selle puhul Schillerille, kellel oli kalduvusi samasse usku: „Produktiviteet, nii kunstiline, kui muu, nõudes jõudu, ei ole ergutusaineis, viinas ega kohvis, vaid pigemini puhkuses, unes ja liikumises. Samu jõude leidub ka vees ja õhus. Vars-

kes õhus väljas lahtisel platsil oleme pärisesti kodus; tundub, kui oleks Jumala vaim sääil vahetumalt ligi ja kui mõjuks jumalik jõud sääil tugevamini. Lord Byron, kes iga päev mitu tundi väljas veetis, millal ratsutades mõõda merirandu, millal purjetades ja aerutades, millal ujudes harjutades oma keha jõudu, oli produktiivim inimene, kes ealgi on eland.“

Uuema aja karskust poolustavaist kirjanikest nimetame kõige päält Zola'd. Ta katsub oma kirjandusliku tegevusega luua uut läänemaade moraali, mille päähuvid oleksid usinus ja töö, kõlbus ja puhtus, tervis ja karskus, õigus ja õiglus. Neid kätte püüdes saaks haige ja õnnetu kultuurilm jälle õnnelikuks ja terveks. Seepärast puudutab Zola oma romaanis tihti joomise hädaohtlikkust ja karskuse edu.

Kuid Zola on ka kirjutand romaani ainult joomise ja laiskurielu halvust järeldusist. Selle romaani nimi on „Ansa.“ „Joomise ja tööta vedelemise tagajärjeks on perekonnasidemete lõdvenemine, saastased abielurikkumised, autunde järkjärguline ununemine ja lõppresultaadina häbi ning surm,“ ütleb ta oma romaanis esisõnas. Romaanis eneses näitab ta selle väite tõelisust. Samuti märgib ta hukkamõistetavana, isegi kuriteona, selle, et ühiskond sallib enese keskel alkohoolikaubandust. Mitmes teiseski romaanis esitab ta samu mõtteid. See äratub tähelepanu sellegi poolest, et sarnases viina „töötet maal“ juhtus, nagu Prantsusmaa ja üle kolmandik aastasada tagasi, mil karskuspüüdeil oli alles üsna vähe pinda.

Nüüdisaja kirjanikest on iseäranis selgele karskuseisukohale asetund Gerhard Hauptmann.

Kes on näind Hauptmanni „Kangrud“ ja „Hannele“ ning vaatleb vähegi ligemalt nende näitendite sisu, märkab hõlpsasti, et kirjanik iseäranis hästi käsitleb joomise inimväärtust alandavat mõju. „Kangrutes“ kujutab kirjanik väikseis kõrvalmärkusis tabavalt kehade kudujate puudulikust toimisest olenevat joomakirge ja selle laastavat mõju äärmise hätta sattund proletaarlaste nii kui nii pahedesse ja kirgedesse uppund iseloomu pääle. „Hanneli's“ oleneb väikese tüdruku Hannele halas-

tusväärne saatus isa kustutamata joomakirest. Isa jooab ja sunnib halastamata valjusega oma väikest tütart kerjates talle viinaraha korjama. Kui tütar talle õhtuks paari õllepudeli raha ei too, karistab ta teda valjusti; et sellest kurjust pääseda, jookseb tüdruk viimaks koske; sääilt päästetakse ta küll, kuid külmetamisest saad palaviku kätte sureb ta pea. Kui paljude väikeste laste karm saatus!

Näitendis „Enne päikesese tõusu“ on kirjanik nimelt pannud ühe osalise poolustama täiskarskuse edu ja õigustust. See isik, doktor Loth, ütleb muu seas:

„Kas te ei tea, millist kahjulikku osa alkohool etendab praegusaja elus? Lugege Bunge't, kui tahate sellest vähegi aimu saada. Mäletan parajasti, mis üks asjatundja on Ühisriikidele öelnud alkohooli mõjust. Kõne all on ainult 10 aastat. Siis on alkohool neeland 3 miljardi dollarit vahetumalt ja 600 miljoni dollarit kaudselt. Ta on tapnud 300.000 inimest, saatnud kehvusse 100.000 last, tuhandeid vangihoonesse ning põhjust annud vähemalt 200 enesetappeks. Ta on korda saatnud tulikahjusid ja muid hävitusi vähemalt 10 miljoni dollari väärtuses, on teind 20.000 naist leseks ja miljon last vae-sekslapseks. Alkohooli kahjulik mõju ulatab järeltulijaisse kolmanda ja neljanda põlvni... Ma olen karske, selleks, et võiksin parandada need kingid ja omadused, mis olen saand karskeilt vanemait, võltsimatuina ja rikkumatuina enda järeltulijaille.“ Teoses eneses näidatakse selgesti, kuhu kõrtsielu meid viib.

Jones Lie on omas näitendis „Wulfie ja Kumpp.“ kujutand algava jooavastevate jookidega kaupleja filosoofiat, kui ta oma äri kaitseb, ja ta koledat südametunnistuspiina, nähes enda äri hirmsaid järeldusi. Konsul on saand rikkaks meheks alkohooli müügi tõttu. Kuid seda ei tea ta häätegevust harrastav pere, kes valjult hukka mõistab rahva joomise ja tooruse ning alkohooli valmistamise. Viimaks märkab seda konsuli poeg, tahes hakata juhtima isa äri. Sügav ehmatuse valdab teda. „Parem oleks, kui väik taevast lööks meid kõiki ühe korraga surnuks“, hüüab ta. „Meil on neid (joojikohtade aktsiaid) kahe miljoni eest! Ja

nendega peame ülal viinavabrikuid ja kõrtse üle kogu ilma. Iga päev ja öö tapavad inimesed ja peksavad üksteist surnuks purjus pääga — ja meie soliid pere, kes on selle linna kõlbuse juhiks, meie saame sellest põrguärist protsente!“ Poeg ei või äri vastu võtta, vaid reisib ulgomaale. Proua jääb haigeks. See kõik murrab ka konsuli. Ta märkab, et „kui vaid kasutada inimese pahu kirgi, küll siis kulda voolab.“ See puudutab teda nii, et ta ei saa öösitigi und, vaid algab jampsima viinaaurust, noomivaist kahvatand emadest, kes tulevad teda süüdistama, surnukehade virnust jne.

Heinrik Ibsen on oma „Tontides“ kujutand pärandetava joomatõve ja ebamoraalse elu kohutavaid tagajärgi. Et isa joond on, siis on see pojale toond koledaid närvihai-gusi; lõpu teeb pärandet ebakõlbuse taud; mis pehmendab ajud.

Iseäranis soovit aine on karskus naiskirjanikkude juures. Tubli ja produktiivne inglise naiskirjanik Marie Corelli on omas romaanis „Absint“ reaalelust saad tähelepanekute varal otse värisemapanevalt kujutand, palju viletsusi tekitab joomine ilma haritumas linnas — Pariisis; ta tapab kõik hõr-nemad ja puhtamad tunded ning hävitab kogu kõlbuse. Samuti on norra naiskirjanik Amalie Skram omas romaanis „Sjur Gabriel“ liigutavalt kujutand joomise hädaohtlikkust. Iseäranis on Rootsi kirjanik Ellen Key annud oma tunnustuse karskusliikumisele.

Kes veel ei mäletaks, millise jõuga Leo Tolstoi on poolustand täiskarskust nii omas kirjanduslises toodangus kui ka eeskujulikus elus, kuidas on joomist kujutand Maksim Gorjki omas teoses „Kolm sõprust“ ja „Põh-jas“, Gustav Frenssen „Jörn Uhlissis“, kuidas Gustaf Fröding on mitmes lootusetus luuletuses lasknud alkohoolikul kõnelda sellest raskest võitlusest, mis ta peab pidama alkohoolikire vastu jne.

Pääle selle võib tänuga nimetada ka mitme Soome kirjaniku poolt karskusele ant tunnustust. J. H. Erkkö on kirjutand mitu mõjuvat karskusluuletust. Santeri Alkio algas

oma kirjandusliku tegevuse karskusjutustusega. Arvid Järnefeldt on kirjutand mitu iseäranis sooja karskuskirjutust. Maila Talvio on vaimustusega osa võtnud karskustööst, teisi nimetamata.

Sellega ühenduses olgu puudutet veel selle teadetekogumise resultaadiid, mis 1906 a. sügisel Saksa kunstilmas toime pandi, et teada saada, kas tarvitavad säälsed taidurid endi loomisjõu tõstmiseks alkohooli ja mis nad üleni arvavad alkoholi mõjust. Järelepärimise pääle on saad vastused 115 taidurilt. „Neist“ on 108 end öelnud keelduvat alkohoolist kunstilise töö ajal, 50 neist on koguni öelnud, et alkohool vähendab kunstilist loomisvõimet. Nii kirjutas Ferdinand Avenarius: „Alkohol on suurim lolliks tegija, mida tunneme.“

Võime lõpetada selle ülevaate eeskujulikkude kirjanikkude suhtest karskusega kuuls Daani kriitikuse Georg Brandes'i sõnadega: „Alkohol ei ole sünnitand ühtki mõistlikku mõtet.“ Sest siin on ju küllalt tõendus selleks, et kunst ja karskus võivad hästi sobida ühte. Kui mõned noored algajad kunstnikud neid üksteisele vastukäivaks peavad, kui tihti räägitakse, et kunstiline innustus ei või tekkida ilma napsita, mida enam küll võib kuulda kunsti näljavõsudelt, kui tõsitaidureilt, siis ei tarvitse seda kõike pidada muuks, kui pehmemalt öeldes, lapsikuks vallatuseks.

28—30/IX. 21

(„Raitis nuorsoo“ 2).

Tõlkind A. Juhanson.

Intelligents ajaloos ja nüüd.

Kõige ürgajaloolisemaist ajast pääle on rahvaste eesotsas sammund haritus, intelligents. Tark, rahvajuht, preester — see oli sugupõlvede selgroog ning ajusäsi. Rahvatahk oli esimene, kes hakkas juurdlema ümbritseva põlismetsa sünni ning otstarbe üle, ning isadelt pärit kogemuste varal jagas õpetust Vete ning Padrikuvaimude teenimiseks ja alistamiseks — esimene primitiiv teadusmees. Esimese kunstnikuna nikerdas ta puujumala ning lõi muusika müsteeriumeks.

Templitevaim, sammudes kogu edenemise ees, lõi uusi mõisteid ning tõekspidamisi, millele üleüldise tunnustamise järele alles tuli seda lugeda sammuks edasi kogu ühiskonnas. Sest tähtsusest olenes ka haritlaste preestrite seisukoht ühiskonnas. Majandusliselt kindlustet, olid nad ühtlasi rahva käskijaiks ning juheks.

Nii kestis see aastatuhandeid — kunni hiliste aastasadeni. Muistsed orjapidajad ühiskonnad ajaloolisest ning enneajaloolisest ajast, kui ka feodalistlik keskaeg, võimaldasid ainult väiksearvulisele äravalitute kihile füüsilisest tööst vabanemise — et see ennast käskimisele ning valitsemisele, ühes sellega ka haridusele võiks pühendada. Sesse eesõigustet haritlaste-klassi kuulumine tähendas siis võimu, õnne ning kõike muud maapäälset hääd. Arvati sellepärast üleüldiselt, et kui kõik harituiks saaks, siis viletsus ilmast kaoks. Kuid kujunes teisiti.

Kui sotsiaalse elu ning tööstuse murranguist 18/19 aastasade vahetusel räägitakse, siis armastetakse sagedasti pöördepunktina James Watt'i aurumasina konstrueerimist nimetada. Seda võiks nimetada ka hariduse populariseerimise põhitegurina. Inimese kasuteta-vaiks said määratud looduslised energiahallikad — piirat, kalli orjapere kõrval, — võimaldades sellega hoopis suurema inimhulga vabanemise füüsilisest tööst. Tuletetagu ainult meele, kui mitu tehnilist inimjõudu tuleb kusa-gil maal iga hinge pääle! See iseenesest ei oleks toond ei kultuuri, ega intelligentsi tõusu — võimalus hoolimatuks, madalaks „elutamiseks“ oli nii lähedal — kui siia juure uus tööstusviis veel tarvidust ajutöölise järele kaasa-toond ei oleks.

Tööstuse edenemise ning eduka konkurentsi eeltingimiseks sai võimalikult suure hulgalise haritlaste kihi olemasolu. Nii asjast huvitet valitsused kui ettevõtjad asusid selle „valmistusele,“ aastatuhandeid valitsend privileegiumi hariduse saamiseks plebeidele jagades. Ning neid ei olnud vähe, kes võimalust kasutasid, kõrgemasse „kasti“ tõusta. See tähendas pääsemist, inimväärilise elu algust. Meie ise oleme

selle põlve lapsed. Kopsud alles isade rehetolmust rasked, neelame sõõmudena uut õhku. Me teame, mida see vahetus tähendab.

Kuid kapitalistliku valmistuskorra pahed avaldusid selgi alal: nõudmine, üliproduksioon, liigpakkumine, turuhindade alanemine — sama tee hariduskaubale, kui siitsi, nõõpnõelte, vankrimäärele. Nii on praegu kogu Euroopas haritlaste liigküllus üleüldine — meie Idapoolne muidugi väljaarvat, mis vist veel mõni aeg püsib soodsa turuna haridust üliproduktseeri-vaile maile — meiegi kaasaarvat. Sest juba, ammu kaevati meil haritlaste valgumisest „Sarmaatiasse“ — professoritega alates ning „bonnedega“ lõpetades — teenistuse ja leiva järele.

Nüüd, normaal olude saabumisel, saaks see äravool veelgi hoogsamaks — sest Vene revolutsioonid on hoolitsend, et haridusliste nive- au'de vahe veelgi suurenes. Ja mitmed mu koosõpilasist ei salga, et arstena, kommersan- dena, või metsaülematena Venemaale libiseda kavatsevad.

Ning mis jääbki siis üle? Kui enne kihelkonnakooli lõpetaja soliidse koha võis oman- dada, omab praegune keskkoolilõpetaja õieti ainult õiguse edasiõppida, sest oma atestaadiga ei saa ta rahvakooli õpetajakski. Ning saadavad kohad peavad varstigi täidet saama, kui keskkooliõpetajate arv paari aastaga pea 100% võrra kasvab (Haridusmin. andmed: 1919 — 8.600 kk. õpil., a. 1921 — 16.000 kk. õpil.). Vist kasvab üliõpilastegi arv samas proportsioonis. Ning selle juures on nt. arste praegugi liialt. Teisedki kohad täituvad pea — „minekut“ võiks loota ainult tehnilisel alal, kuna siin ise omale uusi tegevusalu võib soe- tada, laiendades tööstust. Ning varsti on meil päevakorral küsimus: kuhu mahutada kõik üle- liigsed arstid, juristid, kunsti ning kirjandusaja- loolased ja filosoofid — kes ometi pääle muu tahavad elada ka igapäevasest leivast?

Kahtlemata, juhusel, kui ajutöölise taga- vara tarvidusest üle käib, võib ta füüsilise tööga ühevääriliselt, või halveminigi, kui kergem, tasut saada. Ja võib tekkida valik: kas teha vaimutöö asemel lühemaajalist ning pare-

mini tasut füüsilist tööd, et siis ülejäänud aega pühendada teaduslikele ning esteetilisile naudingutele?

Igatahes on aga nüüd kogu haritus, kui klass, oma ühiskondlisest seisukorrast teadlikuks saand ning organiseerib ennast võitluseks oma huvide eest — minimaalsetegi nõuete rahuldamiseks. Ning ühine seisukord lihttöölisega on viind ka ühiste võitlusviisideni. Nii on meil igal vaimutöö alal kutseühingud olemas, kantselei ametnikest alates ning õpetajate, kunstnike ja kirjanikega lõpetades. Ja üksmeelselt mustatöölisega nähakse kõige pahe algpõhjust ilmakorras. Sotsialismi nimetatakse ühenduses meie auväärt õpetajatega ning kunstnikud — kirjanikud neavad korda, mil loov intelligents, kunsti ja teaduse Pühadmehed peavad toitma endid laudadelt mahalangend palukesist. (Tarapita.)

Meiegi, õppurid, kui tulevased haritluspere liikmed, ei või huvituseta jääda selle sihest ning püüdmissist. Ning tahes end kord samma ikkesse rakendada, peame õppima oma seisukohta sotsiaalses organismis sama hästi määrama, nagu oleme harjund seda tegema „homo sapiens“ iga zooloogias. Sest on tarvis, et kui kord aeg tuleb, — usun, see tuleb meie eakestel, — siis teadlikult, kaalutult oma töö teeksime — ühed, kel midagi kaotada ei ole, ja teised, kes mõndagi võita loodavad.

—r—r—

* * *

Faanituli.

Kaks inimest seisavad käsikäes eesleekide.

Neiu: miks vaikid nii kaua, mida näed leeges?

Mees: minevikku ning tulevikku näen ses heledas valguses, ent olevik on tume. Mis saab meist, kes me tänapäev elame?

Neiu: Ütle mulle, armas, mida näed kaugemast algusest eemalseisva lõpuni. Olevik seisab mulle lähemal kui sulle.

Mees: Kord kaua enne elu olemasolu, olles

vaid elutu tulikera, kandis maa ju eneses tuleviku elu. — Siis asus maa päälle aastatuhandeid kestev iseteadvusetu elu. Aga ses teadvusetuses oli varjul teadvuse säde. Oli säde, mis kord looma inimeses pidi hävitama. Tänapäev on inimmass poolloom ning loom takistab hinge valitsemist. — Ent siiski kanname enestes midagi, mis kõrgem meist endist: vaba ja võimast tuleviku inimest. Tuleb aeg, näen teda pimestav heledalt, kus hing, hääduks ja ilu võidavad looma ning loomaliku inimese. Siis alles on vana ilma otstarve täidet. Elu kuldne kera lendab nooremate tähtede poole, et sääl uuesti alata igavest mängu . . . Ent mis kasu sest meile, tänapäev elavaile? Meie rahvas kuulub küll kutsutute hulka, kes on määrat õhutama tuld. Ent praegu ollakse mudas ja viletsuses. Sinu ja minu päevad kaovad mõttetult, meie ei näe valguse ilma.

Neiu: Sa ei tohi olla väiklane. Sinu ja minu päevad möödanevad, kuid tuli leigitseb edasi — tuleviku inimesile. Meie rahvas ei tõrgu olemast äravalit: ikka älle toob ta säravsilmalisi, vabu inimesi esile. Kas pole tulevik, mida näed, meie elu mõte? Tõuseb ju meie rahva uus põlv. — noorsugu, ja temast — tuleviku inimene. Teda tahame teenida; püha olgu meile see teenimine. Ja kuigi kannatame? Kas polnud alati eeskiri: kannatada, et õieti ja vabalt elada ning teenida võiks.

Mees: Sa oled parem minust. Püha olgu meile töö tuleviku hääks, ta olgu meie elu ja vaeva mõte.

(„Vivos voco.“)

Kas peame kurtma?

Elame ajajärgun, kus iga silmapilk nõuab seisatamist, tagasivaatamist, seesmist arve pidamist. On vaja, et mitte saada ajavoolun juhuslikuks, kahvatuks, värvituks, ilmetuks. Rahvas on vaba —, kuigi mitte täiesti — vaba niipalju, kui mõistis eneselle revolutsiooni päivil ja hiljem võidet vabadust nõuda ja kaitsta. — Ühes sellega on pea kõik vanad autoriteetid

langenud. Kuid kas oleme õnnelikud seepärast? Sagedasti, lugedes ajakirjandust ja kui ei teaks kuis asi tõepoolest on, võiks arvamisele tulla, et sündinud on midagi seesugust, mis olematta oleks võinud olla. Tõsi, ei ole kõik nii, kuis olla võiks, sellegi pärast peaks arusaada katsuma, mispärast see nii on ja mitte teisiti. Siin kohal ei tehta midagi ära umbkaudu üteld sõnadega, olgu nad nii sõjakad kui tahes, vaid peaks juba sügavamalle tungima, aluseks võttes inimese, rahva psükoloogia. Niipalju, nutulaule, mahategemist pole vist kunagi enne olnud. Sõimatakse palju — igaüks, töölisest maamehest kuni kirjanikuni. Oleks nagu sündinud õnnetus, milles süüdi on igakord keegi teine, mitte aga ise.

Mõnitatakse teinekord täiesti mõtlematta, üteldakse sõnu mõtlematta. Tungitakse kallale, mis erapooletu. See on kobades süüdlase otsimine, pimesiku mäng. Loeme Tarapita esimesel leheküljel, kus avaldub tema vaimline pale:

„Ummiku on lykat vaimline kultuur. Nooruse käärivad mahlad juhatakse vaimualadelt sporti. Vaimlist palet ei olegi, ega taheta. Kultuuri all mõistetakse veel ainult koolipingi eest hoolitsemist. Halvat on tööliste liikumine.“

Nii Tarapita, mille kandvad jõud on meie esimese järgu kirjanikud. Lugesid, unustid momendiks oma seisukoha ja harutused. Oled silmapilguks T. mõju all. Tunned, kuis käsi läheb rusikasse, seisukord on traagiline. On olemas vaenlane, kes ei taha, et oleks meil oma vaimline pale — juhib noorsugu vaimualadelt kuhugi kõrvale, kus pole tegemist midagi vaimuga. — Hakkame umbes vaatama, otsima, kes on see vaenlane —? Kelle peaksiime pooma, maha lööma, sest muidu läheb hukka meie vaimline kultuur, kahvatuks kuni kadumiseni vaimline pale? — Kuid siin vaob jälle kõik selge uttu, vaenlane on leit, selle nimi on kodanlane. — Ta naerab ainult hähtahtlikult, andeksandvalt, sest tal ei ole palet: seesmise vaimu puudusel puudub see tal täiesti ja ükski suurvaim pole talle senni seda veel annud.

Vaenlane on umbes käes. Nüüd aga küsime,

kus on need vaimualad, kust meie noorsugu kõrvale juhatakse? On meil olnud oma vaimline kultuur ja milles ta üleüldse avaldub? Ollakse ikka vaimliselt raskepärast saamatu, arvamisel, kui ühte võib, siis peab teine külg isikust tingimatta selle all kannatama. See oleks jällegi osa meie vaimlisest vaesusest, mis lubab kõike ainult piirat normiga. Kas tõesti on keha ja vaimukultuur niisured vastandid? See on küsimus, millen iga isik peaks olema teadlik. Usun, et täiesti tsiviliseerit, intellektuaalselt arenenud inimene peaks võima kõik. On ju noorsoos olemas pahed, mida eitama peab, mille üle sõna võtma peab, kuid see ei saa olla kuidagimoodi sport, kehakultuur. Kas ei lähe ka intelligentsil vaja tervet välimust, julget otsekohest ülesastumist, kas tal kõige pealt ei ole enesel rõõmsam meel, kui teab, et ükski liigutus pole teht juhusliselt. Keha ei tohiks siiski olla ainult juhusline vaimu ümbrik. Ütleme näit. keegi on omandanud vaimualadel suuri varandusi. Suure idee läbi viimise pärast on vaja mõnikord üles astu. Ta on aga füüsiliselt saamatu, mitte peremees oma keha üle. Küsime: on tal rõõm isene üle?

Puutub ette ka see, et vist liig palju koolipingi eest hoolitsetakse. Kuid kas see ei ole samm üldkultuuri tõstmiseks? Meie ei hakka siin harutama koolide puudusi; on ju teada, et tahetakse paremat ja on teada — saab niisuguseks, nagu suudavad teda ümber luua meie vaimlised jõud. Saab ju ka tööliste laps alghariduse koolist, ja kui on midagi reformeerit, siis just rahvakooliden. — Korras ei ole veel kõik, ja just selle on vaja summasid ka õpetajaile, et nad saaksid rohkem süveneda oma ülesandesse.

Mis ja kes halvab siis tööliste liikumist —? Vastus on selge: ainult nende harimatus —, sest tugevat vaimu ei saa keegi kõita. Senni kui pole olemas veel sarnaseid jõude, puudub muidugi vastav lugupidamine tööliste liikumise vastu. Kuid küsime jälle, on siis lahendat midagi ütelsega: „Halvat on tööliste liikumine“? Muidugi mõista, seal ei olnud kohtki selle lahendamiseks. — Vaja oli sellest ainult kõnelda kir-

gede ärritamiseks. Võib ennustada, et selleks ta jääbki. —

Ei taha arvusta Tarapitad kirjandusliselt, jätan sella suurematele autoriteedele. Võtsin sealt ainult niipalju, kuipalju ta's peegeldus meie kultuurikandjate tõsine ilme, arusaamine aja kohta. Ühte ei saa ma veelgi aru, millen avaldub nende opositsioon kodanlusega. Kohvi-kuin istutakse nendega ühes, sülitatakse nende peale ainult kirjandusliselt. Elun ollakse neile tõepoolest lähemal kui sellele hallile tööliselle-Oldagu parem avalik, säetagu sõnad ja teod ühte.

Ei taha kiita meie praeguseid olusid. Küsin ainult kes, mis on süüdi? Peame enne vaenlast tundma, kui temaga võitlusse astume. Ei ole küllalt loovaid jõude olemas, et rahvas eneselle omandaks kõrgemaist asjust arusaamise. Vaja oleks arusaamine kultuuri nõuetest, siis ei kannataks puudust ka meie lood taidurid. Luuletai pole kunagi vaikinud, ka kõige halvematel tingimistel. — Sest kas pole neil olemas oma sügavam läbielamiste, fantaasia tunde ilm, kus ununeb kõik ilma närusus. Ja kas saab olla poeet ilma et ta ei looks? Muidugi mitte — meie poeedid ei vaiki. — Lubavad luua, olla sõjakad. — Olgu tervitet see nende lubamine! — Ja meie ootame kuni avaldub see teguden. —

* * *

On arusaadav, et rahva pooliitilise vabane-misega kingitusena kaasa ei saad valmis kultuur. Said ainult maha kist vanad ideaalid, autoriteedid, ebajumalad. On selleks siis põhjust nutta ja sõimata? Teravasti on kaalu peale pant saatus — olla või mitte olla. Kitsasteks on jäänud nii mõnelegi olud. Kuid see on vana tõde, et inimene enne omi viimseid võimeid välja ei too, kuni sünnib äärmine tarvidus. Ilma suurte pingutusteta pole ilmas midagi suurt saavutat.

Kui on valitsemas ülekohus, on rahva oma süü, selle, et ta seda süüdi laseb. Selleks, et võidelda kõikide nende pahede vastu, on vaja, et noorusest kasvaksid tugevad tegu- ja tahteinimesed, kes enese peale loota võivad ja kelle peale loota võidakse. Saksa rahvas on palju

kannatanud just majandusliselt, aga kui palju on neis elujõudu ja tuju. Meil pole midagi kaotada olnud, kuid norutame. —

Peab muutuma maitse. Ideaaliks olgu täiesti harmooniline inimene. Eesti vaim on küll vähe elastiline, sellest et aru saada, mis on tervik-inimene; ta ei ole nagu end veel päris sirgu ajanud mineviku pigistustest. On nagu lühike tekk, mis kata pea kinni, jäävad jalad paljaks — jalad, jääb pea.

Kuid meie ei taha ajaga kaasa nutta. Raiume teed üle norutajate päie — õppides neilt vähemalt kuidas mitte elama ei pea. Hüüame maha kõik, mis austamist ära teeninud pole. Saame teguinemisteks. Ei saa meie siis hirmu tundma spordist, vaid tunnistame teda niipalju kui vaja. On ju teada, et sporti võib ajada nii, et ei kasvaks liig tugevad sääremarjad — küll aga tervemaks saaksid seemised organid, — see muidugi siis, kui tehakse teda teadlikult, mitte elukutsena.

Meie ei tohiks enam ideaaliks olla kahvatu-näolised kopsuhaiged — vaid elujõuline inimene, kes ei ela mitte poolikult — kel veri kiiresti soontes voolab ja elab oma terve minaga.

Oleme noor rahvus, kelle ees seisab alles kultuur. Tahame käia pea püsti ja olla siis noored, kui aastad veel noored on. Paljud meist käivad juba nüüd pea norus, selg küürus, nagu oleksime juba ülitšiviliseerit. Küsiks, kus on teie teod, raskused, mis teid juba nii vaevanud? —

Lugedes töid, mis saadet toimetusele, imestad, mis veetleb meie k. noorsugu. Kui palju on seal ohkeid, kurtmist, kurbusi! Ütleks neile, aga lapsed, millest? Vaadake päikest, mis te kurdate? Laske ta kiiril palavil suvepäivil omal paljal ihul mängelda. Magage parem kuivalgel õil, ärge melankoolitage. Jätke paljas näitlemine, poseerimine. Ärge ainult vormi taga ajage. Kirjutage seda, mis teil sügavast hinge põhjast esile hoovab.

* * *

Nii siis meie oman arenemise ajajärgun peame astuma iga sammu teadlikult, sest just

see, mis nooril päivil omandet, jääb hiljem põhjanevaks terveks eluks.

Saame loovateks teguinimesteks, tõsisteks, kuid siiski elurõõmsateks. Lubame seda iseneselle — ja soovime vastastikku selleks jõudu.

Tartun, 1. oktoobril,
1921.

E. J.

Toimetus avaldab käesoleva kirjutuse, ilma et kõigega põhimõtteliselt peri oleks. Vastuväited olgu tervitet!

Tema tööd; lad. keelne traktaat „De vulgari eloquentia“ poliitiline teos „De monarchia“ ja paljud platonismist hõõguvad kirjad, ekloogid ja laulud Beatricele, nooruspõlve lemmikule: „Vita nuova“, „Canzoniere“, „Convivio.“ Ta pääteos on „Commedia“ („Divine Com.“ 3 jaos: Inferno, Purgatorio, Paradiso), töö mis Dante surematumaks tegi ja mis keskaja ülevaks ning mõjuvaks lõppakkordiks oli.

Dante.

14. sept. s. a. pühitses terve Euroopa keskaja suurema luuletaja ja Itaalia kuulsama mehe Dante Alighieri 700. aastast surmapäeva. Sündis Florentsis 30. mail 1265. Oli poliitiliselt agarasti tegev ja pidi vastaserakonna võidulepääsuga Florentsist 40. aastana igaveseks lahkuma. Suri Ravennas.

Aleksander Blokk †.

A. Blokk'i surmaga 7. augustil s. a. kaotas Vene praegusaegne kirjandusilm ühe oma suurimaist edustajaist. Blokk sündis 1880. a. ning kerkis kirjandusareenile enne 1905. a. piksepäevi, esinedes tol ajal õitseva sümbolismi poolustajana. Linn — liikuv, mürarikas ja kaootiline, vabriku nõestund korstnast kunni pagari kullat kringlini — see on ta lemmikaine. Kuid intiim-hõrnad motiividki pole talle võõrad, nagu näitab ta esimene luulekogu — nooruspäevi armastuse tulemus — Стихи о прекрасной даме (1905) või ühele aktrissile pühendatud Снежная маска (1907). Laiemale publikumile jäi ja jääb Blokk arusaamatuks olles nii arhitektooniliselt kui ka sisuliselt enda teostes õige omapärane. 1906. ja 7. pettumusaastate meelega kajastub ta kogus Нечаянная радость ja näidendis Незнакомка. Neis on ta kohati väga sü-

gavmõtteline ning maeterlinckilikult müstiline. 1909. a. sõidab ta Itaaliasse, mille tulemuseks sisemine kainenemine ja kristalliseerumine. Revolutsiooni vihur kisub ta taas enam ühiskondlis-poliitiliste küsimuste kallale, mida ta käsitab oma revolutsioonilise hingelaadi kohaselt. Пмуб (1918. a.) роем Скибы ja ilma kuulul Двенадцать¹⁾. Esi-

¹⁾ Eestikeelses tõlkes „Päevalehe“ kirjanduslisas Nr. 33.

meses säeb ta Vene rahva sama suure Euroopa päästmise missiooni ette, kuhu ta asetasiid juba varem slavjanofiilid, kuna Двенадцать revolutsioonigaegist Peterburi ja selle meeoleolu kujutab. Võib olla poleks Blokk mitte nii kuulus, kui just Двенадцать enamlaste ja nende vastaste vahelise poleemika tallermaaks poleks saand, sest kumbki pool katsub näidata, et Blokk tema õigeks mõistnud.

Enamlaste juures oli B. mitmes kir-

janduslikus organisatsioonis ja asutuses juhtival kohal, esinedes tihti avalikkude loengute ja ettekannetega. Ette aimates enese füüsilist katastroofi tahtis ta ulgomaale parematesse oludesse pääseda, ent sai luba selleks alles siis, kui oli juba liig hilja. Ta suri vähjatõppe (kui uskuda sellekohaseid ajalehesõnumeid). Inimesed, kes teda isiklikult tundsid, mälestavad teda, kui haruldaset ilusat ja hääsüdamlit persooni.

Juhani Aho (Brofeldt) †

sünd. 11. sept. 1861. Lapinlahel, Põhja-Soomes, pastori pojana. Tegutses juba Kuopio lütseumis kirjandusega, tõlkides Runebergi luuletusi Rootsi keelest. Lahkus üli-

koolist seda lõpetamata ja asus kirjanduslikule tööpõllule — ajakirjanikuks.

Ta esimesed teosed (Laadamees, Raudtee j. t.) kannavad realistlikku ilmet,

kuna pärastpoole, nähtavasti enam Lääne-Euroopa mõjul, naturalistlikku (Pastori proua, Pastori tütar, Eeskuju pärast). Vahepöäl andub ta luulelisele lürismile (Üksi ja Laastud), et hiljem pääle oma Pariisi reisi kultuurajalooliste teemide käsitlemisele asuda, teataval romantilisel tagapõhjal (Ärganud, Kevad ja tagatalv, Paan j. t.). 1906. a. saadik riigipaiuki osaline ja 1917. a. saadik Helsingiülikooli audoktor. Suri 8. aug. 1921.

Igavene mälestus.

Midagi ei ole jäädav ilmas.

Umbes kahekümnneaastasena nooremehena seisid Julius Caesar, üks suurimaist roomlasist, Aleksander Suure kuhu ees ja õhkas pisarsilmil: Minu vanusena olid sina juba terve ilma äravõitnud, aga mis olen mina?

Ja nooruse tules põlev ja julgusest vallat Caesar võttis ilmapõitja Aleksandri omale eeskujuks ja andus kirjeldamata intensiivsusega oma ideaalide teostamisele. Uue ilmakorra pani ta maksma, lootes õnnestada sellega inimsugu.

Kuid mis on jäänud meile neist suurist mehist? Ei midagi! Ainult aastasadu, ei, aastatuhandeid kestev mälestus. Jah, mälestus...

Ja meiegi hõisked, meiegi kõlav elagu-hüüd pole muud kui jälle üks uus ilmapõitmise hümn.

Meie nooruse elujõud murrab teed välja olevaist ahelaist paleusliku tuleviku poole, uskudes oma püüete õiglusesse. Ja meie järel tulevad jälle noored, võib olla, veel elujõulised, kes püüavad vast veel kaunimate paleuste poole.

Ja siis oleme pühendet meiegi minevikule, ainult mälestusele. Midagi ei jää meist järele pääle mälestuse, ja midagi ei jää meile enestele pääle mälestuse. Ja et elu keerdsõlm, millest keegi meist mööda ei pääse, sarnasena argub, siis ei jää meil muud soovida, kui et jääks meile jumalikust õieajast-noorusest igavene mälestus, võrratu ilus ja armas, kaunis ja kõrge, paleuslik.

Selle ideaali orjena tõmbame kõrgele julge lootuse purjed, vajutame sügavalle mõlad ja astume sirge selgrooga ja julge pilguga kindlal sammul edasi tuleviku tundmatuil teerajul. Jäägem õiglaseks ja ustavaks oma ideaalidelle! Olgem tõsised noored, kes mõistavad kõigi aegade juhtlauset: Noorte päralt on tulevik! Et seda saavutada, jäägem seks igavesti noorteks, noorteks hinge poolest, kuigi meie keha, see maine kēst, vananeb ja kõduneb. Aga tundmused elagu edesi!

Olgem tervitet, ärganud noored, nende vaimude nimel, kes saatuse valulapsina isikult õnne otsimata anduvad nooruse õnnete raja-
minisele!..

J. Johannson.

I üleriikline „Noorte Püha“¹⁾.

Läind kevadel — 11, 12, 13, 14 juunil pühitses Eesti noorsugu esimest korda üleriiklist „Noorte püha“. Pidustuste korraldamine oli Tartu Koolinoorsoo Liidu käes, keda õpetajad vähesel määral toetasid. Need olid haruldased päevad Eesti noorsoole, mida ju mitu kuud alalise põnevusega oli oodet ja mida igaüks mäletab veel mitu aastat põksuval südamel. Pidustusist oli osavõtmas ligi 4000 õpilast (enamasti keskoollidest), kes selleks igast kodumaa linnast kokku olid sõitnud (väljaarvat Paide ja Petser) suuremalt osalt tervete klassidena. Haruldaseks sündmuseks ei olnud see mitte ainult koolinoorsoole, vaid kogu Eesti seltskonnale, eriti tartlasiile, kel võimalik oli pidustuste käiku isiklikult jälgida. Pea kõik ajalehed töid esimesel pidu-

päeval sümpaatlasi tervitulasi noorsoole, ning in-
formeerisid lugejaid kogu aja pidustuste käigust.

Pidu algas õieti juba 9 juunil, mil Soome partiolaised õhturongis Tartu jõudsid, kus Tartu noorsugu neil muusika ja lilledega vaksalis vastas oli. Vaksalist mindi rongikäigus läbi linna kortereisse. See oli liigutav ning veetlev, ühtlasi häädenustav algus. Järgmisel päeval tõi juba iga rong sadu ning tuhandeid piduvõõraid — säravsilmalisi noori neide ja poisse Pea kõik võeti päätoimkonna poolt muusika ja lilledega vastu ning juhiti valmisseat kortereisse. Õõ läbi

1) Et selle üle ligemal ajal A. Juhansonil sulest pikem ülevaade eriraamatuna ilmub, avaldame siin ainult lühikese kokkuvõtte.

kostis linnas muusika ning voorisid noorte rongikäigud õises hämaruses kesklinna poole.

11 juunil oli esimene pidupäev — eeskavas Eesti Koolinoorsoo Keskliidu kongress ja spordivõistlused. Ilm oli vilu tibas vahetevahel vihmagi, mis aga tuju langetada ei suutnud. Kogu aeg oli linna uulitsail näha murruna igat laadi värvi-mütse. Vist kunagi pole vana Tartu uulitsad nii rohkearvulist ja kirjut noorte peret näinud. Öhtul oli kongressi saadikuile „Noorte püha“ päätoimkonna poolt teeõhtu korraldet, kus üle

pooleöö koos istuti. Samal ajal oli teatris näitemänguõhtu, kus Pärnu õpilased pikema draama — Knolibi „Juudaskell“ ette kandsid.

Järgmine päev oli pühapäev. Pidi olema pidustuste tõsupunkt, kuid vihma valas kui oa varrest. Rongikäik ja laulupidu, mis sel päeval oli kavatses, tuli edasi lükata. Öhtuspoolel oli aga ilm ilusam, ning sportlased jätkasid võistlusi. Peab ütleva, et need võistlused haruldaselt suuremoelisteks kujunesid. Osa võtma oli saanud iga linn omad sitkemad poisid ning tüdrukud,

I Üler. „Noorte Püha“ Päätoimkond.

Istuvad: O. Reintal (linnaga tutv.), K. Karuse (kassah.), A. Lüüs (rongik.), A. Juhanson (juhat.),

L. Kangur (juhat. abi), A. Piller (spord. ol.), M. Jürna (kirjandusõhtu).

Seisavad: J. Saul (peod), B. Ingel (korterid), E. Lukats (maleturn.), J. Nirk (sekretär),

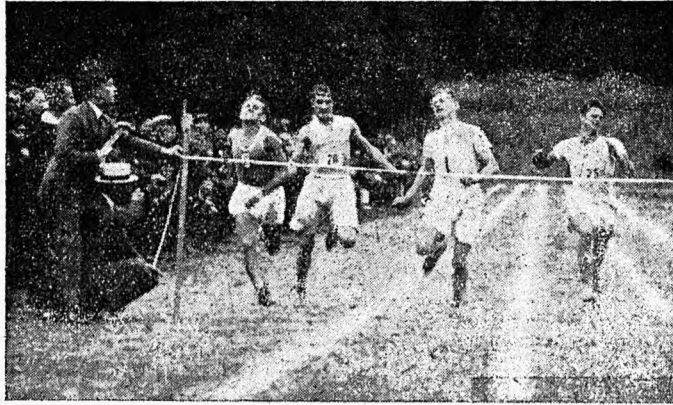
R. Samarüütel (laulup.).

arvu poolest kokku üle 300. Saavutati õige mitmed silmapaistvad resultaadid¹⁾. Mul on juhus olnud näha Soome koolinoorsoo spordivõistlusi ja, pean tunnistama, nad ei jätnud mitte nii valdavat muljet ei osavõtjate arvu, korralduse ega saavutat tagajärgede poolest, ehk küll — Soome noorsugu kaugelt pikemat aega spordi alal tegutsend.

Öhtul oli teatris segaeeskavaga pidu — laulu, muusika ja näidendiga; ülikooli aulas oli samal ajal kirjandusõhtu, kus esinesid õppur-poeetid ise endi kirjandusliste katsetega.

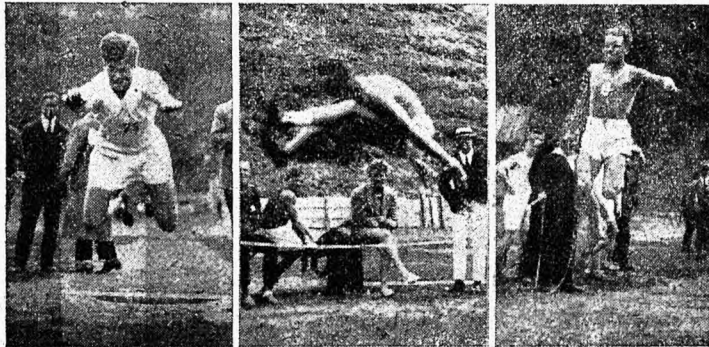
1) Spordivõistluste tagajärjed ilmuvad teisel.

Et järgmisel päeval ilm ilus oli, teosteti eelmise päeva hommikul — vihma tõttu ärajäänd eeskava. Rongikäik läbi linna õnnestas hästi. Oli haruldaselt suursugune pilt, kui 4000-päälise noorte distsiplineerit kogu lippudega ja mitme muusika saatel läbi linna Raatuse platsile sammus kus neid ees juba skoudid paraadi korras ootasid. Varsti ilmusid ka autos ülikooli rektor prof. Koppel, ja skoutide maleva vanem kapten Tõnson „Noorte püha“ päätoimkonna juhataja ja selle abi saatel paraadi vastu võtma. Paraadi järel liikus rongikäik edasi spordi platsile, kus pidustuste tseremoniaalne avamine järgnes. Pidustused tunnistas avatuks päätoimkonna juhataja

I üler. „Noorte Püha“.

100 m. jooks. Parem. pahemale: Neumann, Kolk, Niinemägi ja Ever.

I üler. „Noorte Püha“.

Kaugushüpped meestele. Par. pahem.: Ever, Ever, Neumann.

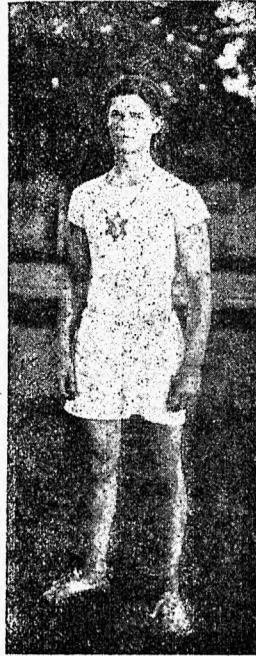

I üler. „Noorte Püha“.

Kaugushüpped naestele. Par. pahemale: Ploompuu, Tippo, Pihlak.

A. Juhanson, tervitades kokkutulnuid. Selle järele tervitasid noori rektor Koppel Riigivanema nimel, ühtlasi edasi viimase poolt spordivõistlusiks annetet marmorist Hermesi kuju. Pääle selle tervitasid veel pidustusile kogunud noori linnapää Luik, dir. Treffner, endine pääminister Tõnisson, Soome Koolinoorsoo Liidu esitaja n. Eklund ja üliõpilaskonna edustaja n. Tamm. Loeti ette ka terve rida tervitustelegramme ja -kirju silmapaistvamailt kultuuritegijailt, muu seas ka haridusministrilt Bauerilt, mille kõigi pääle noored müriseva elaguhüüdega vastasid.

Sellele järgnes laulupidu samal platsil. Esines üleüldine segakoor, kust osa võtsid lauljad väga paljuist koolest üleüriigi, kokku arvu poolest üle 700. Ka üksikute linnade ja koolide laulukoorid kandsid igaüks 3-4 laulu ette. Tuju oli ülev. Noored olid otsekui tuld täis — silmad aina välkusid. Öhtuspoollel jätkus laulupidu Vane muine aias. Samal ajal jätkasid sportlased endi võistlusi, ning peeti E. K. K. kongressi. Öhtul oli teatris mitmekesise eeskavaga piduõhtu, mis lõppes tantsuga (ainuke koht, kus eeskavas tants oli!). Ülikooli aulas aga korraldati kirjandusõhtut, sest eelmisel päeval polnud kõigil võimalik sinna

I üleriikline „Noorte Püha“.

Rektor Koppel Riigivanema kirja lugemas.
Ees.: Riigiv. poolt annetet Hermesi kuju.

E. Neumann.
I üler. koolin. olümpiaadi võitja. (Tartu.)

V. Ever.
I üler. koolin. olümpiaadil kergejõustikus I kohal. (Tallinn.)

pääseda. Viimase päeva pääle jäi ainult sport, pääasjalikult veesport, mida toimeteti luulerikka Emajõe vees. Öhtul jagati spordivõistluses võitjaille aumärgid välja, millega pidustused lõppesid. Võõrad lahkusid sama ülevas meeleolus kui tulidki, tartlaste jäähüvastihütete saatel. Sooviti üksksteisele hääd nägemist järgmisel üleestilisel „Noorte pühal“, mis peetakse arvatavasti tuleval kevadel Tallinnas.

See „Noorte püha“ oli tõsiseks pöördepunktiks kogu Eesti noorsooliikumises. Ta tõi noori üksksteisele märksa lähemale, aitas ühendada üle riigi laialipillatud aatesõpru, kuid demonstreeris

ühtlasi ka laiemalle rahvabulgale noorte püüdeid ja võimisi. See oli grandioos ettevõte, mille noorsugu õnneks pea täiesti omal jõul läbi viis. Kõige rängem oli aineliselt omaga välja tulla, sest kulud tõusid üle 300 tuhanda marga, kuna toetust ainult Tartu maakonna valitsus 20 tuhat marka andis¹⁾. Muu osa tuli katta pääsetähtede müügist. Kuid sellestki saadi üle, nii et umbes 15 tuhat marka veel ülegi jäi. See jõupingutus ei jäänd ka tagajärjetuks: kui seltskond senni noorsooliikumise pääle veidi umbusklikult vaatas,

1) Täielik aruanne ilmub järgmises numbris

siis on see nüüd muutund kõige lahkemaks vastutulekuks. Ka ajakirjandus teeb sest saadik õige tihti noorsooliikumisest juttu, pea alati kiitvalt kõneldes. Noored aga ootavad järgmist kevadet, et taas sirutada teineteisel tervituseks kätt, et taas vaimustuda vastastikusest silmi särast ning võimsast noorustundest.

„Noorte pühaks“

sai „Noorte püha“ päätoimikond järgmised tervitus-telegrammid:

„Tervitan meie noori suurema ettevõtte puhul. Soovin jõudu, värskust ja püsivust kõigis ausates püüdes.“

Haridusminister Bauer.

„Noored vaimustage omil pidupäivil nooruse ülima vaimustusega, mida jätkugu teole kihutajaks kogu eluajaks.“

Mikkelsaar.

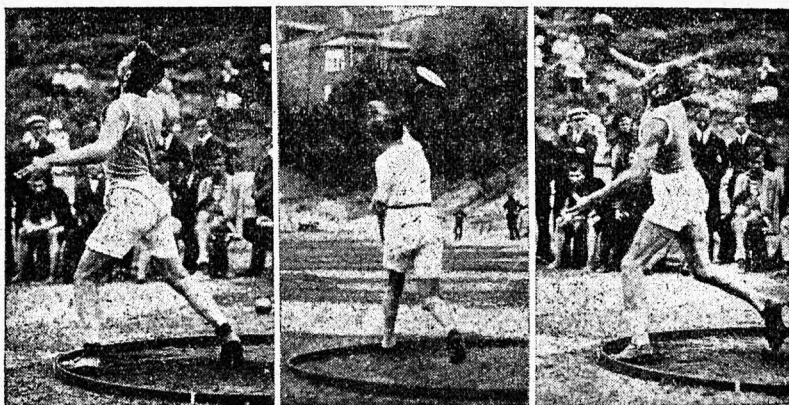
„Suomen partioliiton Eestin retkikunta lausun sydämelliset kiitoksensä kaikesta ystävällisüdestä, toivottaen menestyksellistä työtä.“

„Elagu Eesti noorsugu!“

Forsman.

„Püsigu meie noortes noorustuli, noorusrõõm, süvenegu, et kasvaks Eestile suur, vaba tuleviku-inimene.“

Tartu Naisselts.

I üler. „Noorte Püha“.

Määr.

Prodsin.

Ever.

„Saagu ülemaaline noorsoo koosviibimine pandiks Eesti parematele päevadele, kindlustuseks rahvavabaduse aate teostamiseks.“

Tervitades

„Vaba Maa“ toimetusele.

Ja siis veel järgmised kirjalikud tervitus-avaldused:

„Koolinoorsoo-liidule. — Gümnaasiumites ja palestrates pühitsesid vanad ateenlased Hermes'i jumalikus kujus elustatud keha osavust ja võimlemise kunsti — nemad teadsid, et vaimline värskus ja loomevõim on lahutamata ühenduses terve ja igapidi arenenud kehaga, Vaba Eesti õppiv noorsugu avaldab kiiduväärilist tungi ja püüet välja areneda kõigekülgsest — nii vaimliselt, kui ka kehaliselt. Hooandjaks tervise eest hoolitsemisele, mis endisel ajal meie koolides täiesti kõrvale oli jäetud, on spordivõistlused Koolinoorsoo peab siin teerajajaks ja uute radade

ettetallajaks olema: Saatku iga aastal kõik koolid üle maa oma paremad jõud spordivõistlusele ja näidaku iga maakonna ja linna õppiv noorsugu, kui palju nad aasta jooksul on edasi jõudnud.

Võitjatele võidutäheks annetan oma poolt Praxiteles'i suremata Hermes'i kuju jäljendi. Minu soov oleks, et see auhind iga-aasta kooli noorsoo liidu ülemaalisel spordivõistlusel võitjaks tunnustatud kooli või mõne muu organisatsiooni kätte läheks. Võiduhind peaks kooli mahutatama, mille õpilased võitjateks tuunistatud. Kõik muud tingimised selle auhinna saamiseks jäägu kooli noorsoo liidu enese välja töötada.

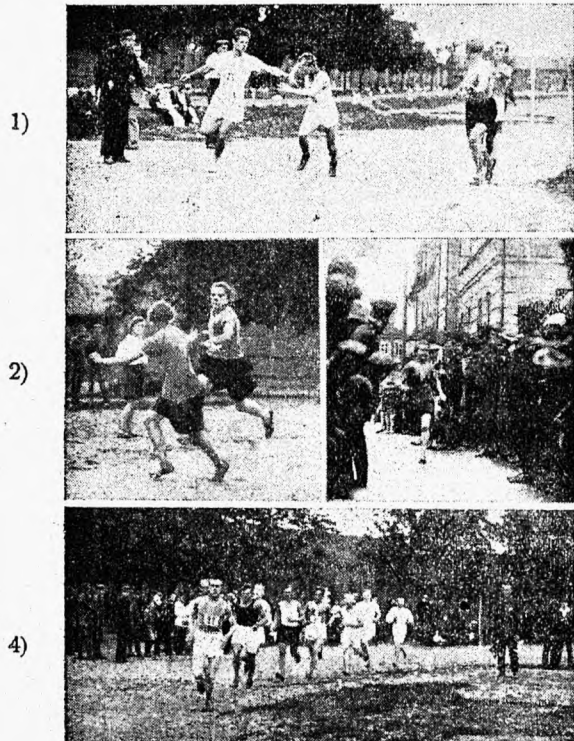
Loodan, et terve keha eest hoolitsemine meie õppivas noorsoos alati saab ühendatud olema ilutundega, vaimuvärskuse, leidlikkuse ja alati valmisolekuga, nagu vana Greeka ilm seda kõike Hermes'i aatekujus koondas.

Noorsoo ilusale, karskele, vaimustusest ja

isamaalisest vaimust kantud pidule soovin kõige paremat kordaminekut ja kahjatsen, et mul ei ole võimalik temast isiklikult osa võtta.“

K. Päts.
Riigivanem

„Suur tänu, et noorus ka vanakese pääle on mõtelnud ja mind oma pidule kutsunud, mida minul mitte võimalik ei ole isiklikult kaasa teha. Minu noorematele sõpradele soovin kõige

I üler. „Noorte Püha“.

1) 4×100 m. teatejooks Tartu ja Tallinna meeskond. vahel. 2) 4×60 m. teatejooks naistele. 3) 10×250 m. teatejooks Tartu tänavatel. 4) 1500 m. jooks.

ilmaliku tundmise kõrval ka taevalikke tndmusi oma vana, ilusa laulu järele meele tuletada!

Mis me ilman saame
Kui et tänna lääme
Taeva poole siin
Saa! om õige liin.
(Laul, meie alustame.)

Tallinn, 7 juunil 1921.

A. Veizenberg.

Meie noored!!!

Vaadeldes hävitusi, neid varem, küll ainelisi, küll aatelisi, mida koletu, mitte lõppeda tahtja maailma sõda sünnitanud, küsisin korra avalikult: mis nüüd? Kust parandusega peale hakata? ja leidsin vastuse: Laste südametega. Ja näe nüüd: Meie Lapsed, meie Noored on tee leidnud, mille peal lauldes, mängides, hõisates uue eluloomisele sammuvad. Ise enese kasvatusel võimalust astuvad nad, meie Lapsed, meie Noored, meie skoudid omi kasvatajatele appi kõige pahede, tooruste, vooruslikkude inetuste äravõitmisel. Ligimeste armastus, õiglus, meeleausus, karskus on nende põhiseaduse paragrahvides, ihu ja hinge tervis nende lipukirjaks.

Kasvavad „Vaba Riigi“ kodanikud tahavad vabaks jääda kõikidest inimsust alandavatest pahedest, kirgede orjusest. Seal, Eesti, võid julgesti oma „Vaba Riigi“ olemajäämise, kosumise, kasvamise lootusi omi Lastele, omi Noorte peale ehitada. Ja minu hing, kes laste, noorte rõõmudest kõige suuremat, puhtamat rõõmu tunneb, lehvib nägemata, õnnejoovastuses Teie „Noorte Püha“ õhus, millest ta ihulikult, Teie armsa kutse peale, küll osa ei jõua võtta.

Elagu meie õigele, rõõmsale võitlusele ärkanud Noorus! Ta kasvagu oma „Vaba-Rahu Riigi“ tuleviku tugevaks toeks!

Hüüab, rõõmupisarad kustuvates silmades, emalikult armastajast südamest

Lilly Suburg.

Homuli-Egeril. Tõrva kaudu.

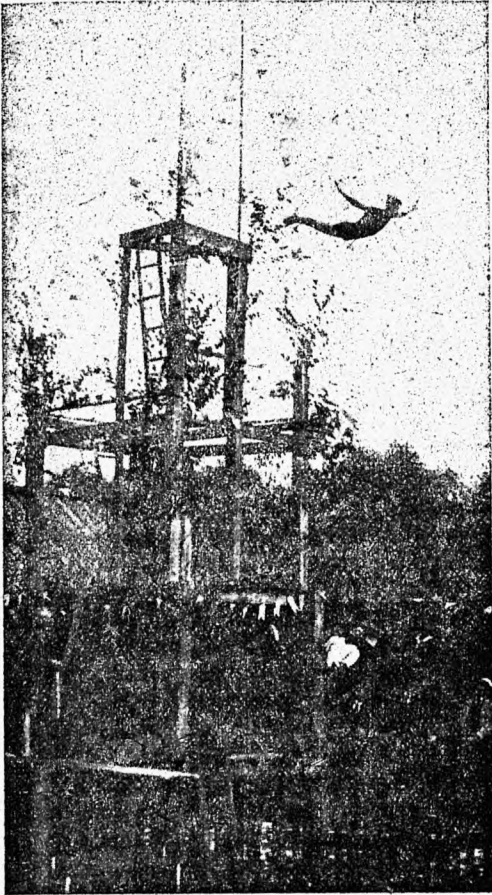
11 juuniks 1921.

„Täna südamest lahke kutse eest „Noorte Pühale“ tulla. Paraku seovad mind aga tungivalt mõõdapääsemata ameti kohustused päevadeks, millel püha peetakse, kodu kolde külge. Võin sellepärast üksikute ridade läbi soovida, et meie noorte pidupäevad kõigiti korda läheksivad, et nende püha isamaaliseks pühaks vsaks — rõõmuks niihästi noortele ise kui ka vanadele.

Selle soovi juures palub oma soojemat teritust Eesti noorusele edasi anda elatanud noorte sõber

M. Lipp.

Nõo kirikumõisas.
10 juunil 1921.

I üler. „Noorte Püha“.

Vette hüpe. A. Raig (†).

Osavõtjaid

oli „Noorte Pühal“ Tartus¹⁾:

Tallinnast: 885	Haapsalust: 46.
Viljandist: 159.	Kuressaarest: 106.
Rakverest: 141.	Tapalt: 60.
Narvast: 86.	Jõhvist: 50.
Pärnust: 82.	Valgast: 82.
Võrust: 258.	Põltamaalt: 80.

Päale selle rohkesti väiksemaid maal asuvaid koole, nii et kokku osavõtjate arv väljaspool Tartut 3000-ni tõuseb.

Kirjandusest.

J. Adamtau. Vabad mängud ja sport. I jagu. Koolidele ja noorsoo orga-

¹⁾ Korterite toimkonna andmete järel.

nisatsioonidele. Joonistuste ja piltidega. Hind? (Võetakse 60 mk.).

Käesolev raamat, mille autoriks Pärnu kesk-koolide võimlemisõpetaja, sisaldab 1) paar kirjutust mängust, selle ajaloost ning tähtsusest; 2) 37 elementaarmängu ja 16 võistlus- ja rühmamängu, päale selle mõned üldised märkused mängimise kohta ja vastava kirjanduse nimesitiku. Raamatut ilustavad paar õnnetut pilti Kreeka raidkujudest (liiga shabloonilised!) ja selgitavad joonistused mängude juures. Mängudest on rohkesti juba üldiselt tuntuid ning ka kadund A. Rull'i kogus „Ühismängud nooresoole“ leiduvaid. Suurem osa mängudest on määrat mängimiseks õues ehk õige ruumikas saalis, nii et rahuldamata jääb ikkagi tarve niisuguste mängude järele, mida väiksemas ruumis mängida saaks ja mis iseäranis hääks vahepalaks oleksid noorsoo organisatsioonidele päale koosolekute ja istungite. Samuti puuduvad ka mängud, mis pidude eeskavas shabloonilise tantsu aset võiksid täita ja mis peaksid rahuldama enam esteetilisi nõudeid. Puuduvad ka viimasel ajal moodi minevad Ameerika spordimängud.

Puuduste päale vaatamata on käesolev raamat hääks käsiraamatuks võimlemisõpetajale kui ka noorsoo organisatsioonidele, iseäranis viimastelle, kellel harilikult sellekohane välja-
maa kirjandus kättesaadav pole. Võiks loota, et nad käesolevat raamatut kasutades enam rõhku hakkavad panema kosutava mängu päale, kevadel, suvel ja sügisel õues, talvel — saalis ehk ka lumes.

Lõpuks ei saa tähelepanu juhtimata jätta mõne keelelise barbaarsuse päale, milliste kordamise eest järgmistes annetes soovitaksin hoida, nagu „fisioloogiliste“ (pro füsioloogiliste), „varvariteks“ (pro barbaarideks) jne. mis lugija silmale veidi valusad. Nõue, et vähemalt Eesti trükit kirjandus vigadest ja ajast läind arkaismidest vaba olgu, peab saama üleüldiseks ja nende vastu, kes seda tunnistada ei taha, tarvitetagu kas või boikotti.

A. J.

„Suomen Postimerkkilehti“. Ilmub 2 korda kuus à 16 lehek. Hind 20 S-mk.

aastas (üksiknumber 1 S-mk.). Toimetaja Olla Teräsvoori, Porvoo.

Soomel on isegi juba niisugune ajakiri, mille ülesannetest meil alles udune ettekujutus — postmarkide leht, mis igas numbris toob ülevaateid ja pilte kodu- ja ulgomaade postmargiuudisist ning nende kõrjamiseks näpunäiteid annab. Ajakirja kaunistavad tähtsamate markide pildid. Ka Eesti omad ei jää

tähelpanemata. Ajakirja lõpul on lühike Saksa- ja Ingliskeelne osa, mis ajakirja ka võõrastele loetavaks teeb.

Kuna meil Eestis, õpilaste hulgaski küllalt neid, kes postmarkide korjamisega tegutsevad, ei ole vist ülearune nende tähelpanu, kõrvaloleva ajakirja päale juhtida, mille kaudu neil tee ja avar väljavaade üle ilma avaneks.

A. J.

Noorte ajakirjandus.

Kodumaal.

„Noor-Sepp“ № 1, II aastakäik, 10. IX. 21. Eestirahvusliste skoutide „Noor-Seppade“ häälekandja Noorsoo kasvatusline ajakiri. Vastutav toimetaja G. Lagus, toimetaja E. Tuulik. Väljaandja Harju Noorseppade vanemate kogu. Toimetaja ja Talitus Tallinn, Uust. 14. Ilmub kord kuus 16 lehek. Hind 25 mk. Aastas 300 mk.

Uudishimulikuna võtan kätte „Eesti rahvusliste skoutide“ „Noor-seppade“ häälekandja, sest on ju meie noorseppade endist juba mõni aeg, kui mingist imeasjast ajakirjanduses trummeldanud, alati muidugi turule viies endi „rahvuslikkuse.“ Miks siis mitte huvitunda, eiti, kui kaane ülaäärt ehib lugupeet nooruslauliku „Las kasvame...“ Kuid miks see kaant ehtiv noormees just rahvuslik peab olema, sellest ma tõesti aru ei saa. Väliselt ei eraldu pea milleski igast teisest skoudist.

Asun eessõna lugema. Ei saa veel esimest lausetki lõpetada, kui juba mitu jämedat õigekirjutuse viga mu keelelist tunnet haavavad. Loen edasi — ent ikka hullemaks läheb lugu. Sellele lisaks tuleb sisuline vassing ja äärmine labasus. Üsna pahaseks läheb aga meel, kui järgmisel leheküljel Gustav Suitsu luuletuse sama vigases keeles ümbertrükituna leian (kirjamärkidest on vaevalt 1/3 kohal, mis luuletuses ometi lubamatu!). Ühtlasi on Toimetuse selle luuletuse ilma autori teadmata avaldamisega enda ebakorrektselgeima tunnistuse annud.

Sisuliselt ei paku ka kõik teised kirjutused päale äärmise labasuse ja kohutava kirjavigade arvu mitte midagi. Otse piinlik on mõnda kohta lugeda, iseäranis R. Gildemanni kirjutuses „Meri ja Noor-sepp“ ja G. Lagus'e „Reisimuljeies“. Kentsakas on ka, et keegi (nähtavasti halb soome keele mõistja!) kusagilt soome ajakirjast teadeti

Ungari skoutide kohta. Tõlkides ka Ungari skoute „partiolaised'eks“ nimetab, kuna meie teades ei Ungari ega Eesti keel sarnast sõna ometi ei tunne.

Toon siinkohal enda sõnade tõenduseks mõned näited „Noor-Sepa“ ortograafiast: „Noor-Sepad“, „kaugelt idast seija rännanud“, „ilma-meredel purjutati (!)“ „näitagem“, „avaldant“, „tagajärgesi“, maailma lippud“, „meie liikumine“, vaatletes“, „Greka arhipelag“, „monotoniline“ etc. etc. Imestama paneb ka ajakirja hind — 16 lehek. — 25 marka. (Uudismaa № 7/8 1921 oli kolm korda suurem kui maksis sama palju!). Senni kui meie noorseppade rahvuslus ainult labasusis ja emakeele mittemõistmises seisab, on „Noor-Sepp“ ajakiri, mille pärast meie noorsugu võõraste ees punastama peab.

„Ole Valmis“ № 4 ja 5, 15 juuni ja 15 juuli 1921. 16 lehek, hind 20 mk.

„Ole Valmis“ näib skoutide ajakirjust kõige püsivam olevat ja tuumakamgi, milleks oma jagu kaasa mõjub aeline kindlustetavus tugeva kirjastaja näol. Ent kroonu maik ei puudu siingi — igalpool ikka paraadid, soomusrongid, admiraalid etc. Mis on noorsool kõige sellega tegemist? Ja milleks siis silmakirjalikud sõnad skoutismi võõriti mõistmisest (44)? № 5 algab F. H. Burnett'i pikem jutustus „Väike Lord Fauntlerog“, mille koht küll mitte nii väikeses ajakirjas poleks. Sisu on endisest veidi kehvem.

„Noorte Elu“ № 1. Eesti Noorte Usklikude C. E. Liidu häälekandja. Esimene aastak. 1921. Vastut. toimetaja K. L. Marley. 32 lehek. Hind 25 mk.

Käesolev ajakiri on taas tõenduseks, et meie usklikud, iseäranis mitmesugused sektid, ei maga, vaid oma „viinamäel“ hommikust õhtuni tööl on, õnge muidugi eestkätt noorte järele välja heites. Ning käesoleva ajakirja lõpul asuv ülevaade „Christian Endeavor“ (C. E.) Liidu tegevusest kodu- ja väljamaal näitab, et sel tööl oma taga-

järjed ei puudu, vaid meie kodumaalgi terve sarnaste organisatsioonide võrk asub, olgugi, et neist avalikult vähe kuulda. Ametliku kirikuga näib neil vähe ühendust olevat, sest egas muidu mõned viimase kirikupäeva liikmed poleks hädaldanud, et noorsugu kirikust võõrduvat ning temast paremal (mitmesugused usulahud) ja pahemal (üldine noorsooliikumine ja skoudid) organiseeruvat.

See ajakiri sisaldab pääasjalikult pühakirjal põhjenevaid kirjutusi „armsale noorsoole. On ka ilukirjanduslisi palu, enamasti samult autoreilt, kes esinid albumis „Sihi poole“ (v. „Uudismaa“ № 4, 1921). Kirjutused on pääliskaudsed ja liig labased ega suuda erapooletut lugijat kaasa kiskuda.

„Archimedes“ № 2. Märts 1921. (Vaata „Uudismaa“ № 5, 1920/21). 34 lehek. Hind 20 mk.

Suure osa ajakirjast täidab A. Jürgensi „Mõni sõna kodumaa taimestiku uurimise ajaloost“ ühes sellekohase kirjanduse nimekirjaga. Kirjutus on huvitav, kuid aine nõuaks pikemat käsitletu, kui seda lubab 34 leheküljeline ajakiri. N. L. omas kirjutuses „Astronoomia kuni Kopernikuseni“ annab huvitava kokkuvõtliku ülevaate omalt alalt. Tulusad on E. L. praktilised näpunäited insektaariumi korraldamiseks, kuna lõpus leiduvad rohked ülesanded ja sofismid matemaatikuile vaeva teevad. Kokkuvõttes on ajakiri üsna huvitav ning õnnestanud katse õpilasis huvi äratada puhta teaduse vastu.

„Oma“ № 2. 1 juunil 1921 (vaata „Uudismaa“ № 5, 1920/21). 20 lehek.

„Oma“ ringkond, kui puhtaverelised „realistid“ on Uudismaa'd tihti ta lüürilises ja tehnika osa puudumises süüdistanud, kuid ei paku ise sel alal midagi paremat. № 2 sisaldab küll lüürilishabloonilise lahingukirjelduse, kahatu võitu karskusüleskutse, vähe uut pakkuvaid rahvalgende, „naabrite“ musta pesu (mille vastu „Oma“ alaliselt huvi näib tundvat!), ning ühe tõlke (ruumi poolest avara) elektrist ja elektroonist, kuid iseseisvat tõd tehnika alal otsite asjata, otsite asjata sarnaseid asju, mida pakub näit. „Archimedes“ matemaatika ja loodusteaduse vallast. Mis puutub „Elekter ja elektroon'isse“, siis ei ole selle valik mitte hästi õnnestanud, kuna temast täiesti arusaamine eeldab Einsteini relativiteedi teooria tundmist ja teisi suuremaid eelteadmisi. Vahepeäl on ilmud uus number mis sisuliselt parem.

„Natuura“ № 2 Sisuliselt sama mitmekesine ja rahuldav kui № 1. Annab autorite puhteaduslisist kalduvusist ja võimeist pea sama hää tunnistuse, kui „Archimedes'ki“.

„Eo“ № 3 ja 4. Märts, April ja Mai 1921. (V. „Uudismaa“ № 5 1920 21). 20 ja 16 lehek. Hind à 20 mk.

Võrreldes esimeste nummerdega, võib konstanteerida teatavat progressi. Vähemalt ei leidu enam haavavaid labasusi ainete valikus. Ent ometi vajutab siingi romantiline sentimentaalsus kõigele enda pitseri pääle. Igan umbri lõpul leidub eelmise arvustus, mis ainsamaks üldsusest eralduvaks kirjutuseks, ning mis autori kirjanduslikust eruditsioonist mitte just halba tunnistust ei anna.

„Epook“ № 3. Juuni 1921. (V. „Uudismaa“ № 5, 1920/21). ... lehek. Mimeo gr.

Välimuselt väga ekstravagant, sisuliseltki küllalt omapärane, kuigi veidi vähem meeldiv, kui № 1 ja 2. On luuletusi, ilukirj. proosat ning mõttetüri — paradokse. Paremad on Kaaveri luuletused ja nomlett „Päeva ootel“. Paljudamisedga ei näi toimetusel õnne olevat, sest nii endised kui ka käesolev vihk on kohati lugemiseks peaaegu kõlbmata, millele lisaks kirjutused trükivigadest kubisevad.

Ulgomaal.

„Junge Menschen“. Blatt der Deutschen Jugend. Stimme des neuen Jugendwillens. Herausgeber: Dr. med. Knud Ahlborn u. Walter Hammer. 1 u. 2 Jahrgang. 1920, 1921. Verlag „Junge Menschen“ Hamburg, Johnsallee 54. Ilmub 2 korda kuus. à 16 lehek. Hind à 1.25 Saksa marka.

Saksa noorsoo rohkearvulise ajakirjanduse hulgas näib „Junge Menschen“ olevat soliidim. Ajakirja kaastöölisteks ja toimetajaks on enamasti vanemad, kuid noorsoo ideist juhit ja vaimliselt noored isikud, mille tõttu sisu mitmekesine ja väärtuslik. Tihti tsiteeritakse ka üldtuntud kirjanike ja suurte mõtlejate teoseid. Pea iga number on pühendatud mõnele vaimukan-gelasele. Üleni näib ajakiri austavat väga autoriteete, olles seejuures aga alati juhit loomavast noorusidealismist. Ta on sõna õiges mõttes „Stimme des neuen Jugendwillens“. Temas kajastub kogu see leegitsev protest kõige vana ja pehastunu vastu, mis ühendab Saksamaal suurt hulka vanu ja noori tõsiintelligente ja mis on kogu säälse noorsooliikumise kandjõuks. Poliitilisis küsimusis katsub ajakiri enamasti erapooletu olla, ent on juhtumisi, mil ta ei saa tarvitamata jätta radikaal-pahempoolist tooni, mis loomulikult enam, kui miski muu, vastab minevikuga võitleva noorsoo käärivale vaimule. Ajakiri on pühendatud täiesti noorusidealismi õhutamisele (mis peab ütlema, tihti otse tüütama kipub) ning teadete osa on nõrgalt edustet, kuna tehnika jms. täiesti puudub, erinedes seega suuresti Soome „Nuori Voima'st“. Ajakiri on rohkesti ja huvitavalt pildistet.

„Junge Menschen“ on igatahes ajakiri, mille

ülistamiseks isegi sõnu ei jätka ja mida tungivalt soovitamata ei saa jätta igale Saksa keelt oskajalle, kes tõsiselt tunda tahab, mis on noorus ja noorsooliikumine!).

„Weltjugendliga“. Mitteilungen über Jugendbewegung. 3 Jahrg. Herausg. und Verlag: Sekretariat der „Weltjugendliga“. Verband Deutschland, Berlin N. W. 52, Calwinstr. 23.

„Weltjugendliga“ näib enese ülesande s seadnud olevat kõigi maade noorsooliikumisega tutvustamise, iseäranis mis puutub sõjavastasesse liikumisse. Ka „Weltjugendliga“, kui ka kõik teised Saksamaa ajakirjad ei mõista noorsooliikumise all mitte ainult alaealiste organiseerumist, vaid kõigi noorusideaalide alusel tegevate isikute ja organisatsioonide tööd. Seega on siis ka seletetav, et tegemist tehakse sarnaste küsimustega, nagu üldine väekohustus jne., mis alaealisi vähe huvitada tarvitseks, päälegi rahvusvahelises

ulatuses. Ajakirja sisu moodustub pääasjalikult ainult teateist kodu- ja ulgomaalt. Ta ilmub ainelisil põhjusil korratumalt ja õige väikeses kaustas (№ 1—3 näit. on ainult 12 lehek. suur!).

„Nuori Voima“ № 13 14, 15 16 ja 17. (Vaata „Uudism.“ № 6, 1920 21). „N. V.“ andis harjunud kombe järele selgi suvel 2 kaksiknummert välja — ühe juulis, teise augustis. Kumbki sisaldab rohkesti huvitavaid pilte ja kirjutusi noorsoo suvisist töist ning huvidest, № 15/16 muu seas ka Soome Skoutide käigust Eestis. Kirjutaja sõnade järele on „partiolaiset“ nii Tallinnast kui Tartust kõige paremad muljed kaasa viinud, ning muule lisaks kindla usu, et Eesti kord tõuseb isegi nii kõrgele, et võib eeskujuks olla Soomele ja kogu ilmale. № 17 on pühendet Juhani Ahole ning sisaldab pääle muu ka Eesti „Noorte Püha“ kirjelduse prl. Elsa Eklundilt ja paar päevapiltlist ülesvõtet sellest. Autor koostanteerib „N. P.“ suurt mõju ja hääd kordaminekut.

Kool ja noorsooliikumine.

Õpeaasta alguseks

saatis haridusminister „koolijuhatajatele ja õpetajatele“ juhtkirja, juhtides nende tähelepanu selle suure ülesande pääle, mis neil täita: „kasvata da kodumaale terve, tööka, kohusetruu, elurõõmsa ja sobiva põlve“, soovitades selleks neile mitte „piirduda klassi õpetööga“, vaid osavõtta ka noorsooliikumisest, toetades noori „kahtluse silmapilkudel, juhtida teelahkmeil“.

Õpilased oma muredes ja hädades leidku õpetajaskonnas sooje osavõtjaid, heatahtlikke nõuandjaid ja avitajaid käsi“.

Tunnistab kahjulikuks hilja õni kestvad pidud, kitsastes, tolmustes ruumides, konfetist mürgitet õhus. Lõbu on kosutav, kui ta on puhas ja piirat. Organism, iseäranis noor, tarvitab õõsel puhkamist, ja seda ei tohi pidud talt riisuda. Õpilaste pidud lõppegu hiljemalt kell 11 õhtul. Täiesti eemale jäägu õpilaste pidudelt alkohol ja kõik, mis esteetilistele nõuetele ei vasta. Noorte pidud olgu nende knnsti, võimiste ja saavutuste näitus. Tegevus teaduse ja kunsti alal, sport, iseäranis vabas õhus, jõukohane keheline töõ kooli-aias või -töötoas olgu õpilaste ajaviiteks ja meelelahutuseks ning tõrjugu õpilaskonnast täiesti välja alkohooli, suitsetamise, hasartmängud. Ka poliitiliste parteide taimelavaks ei tohi kool olla.

Ärgaku nooris armastus inimese ja looduse

1) „Junge Menschen“i tellimisi võtab Eestis vastu herra V. Treumann (Tallinn, V.-Roosikrantsi t. 4 kr. 3. Hind tellides 6 Saksamarka veerandaastas (6 nummert) + postikulud.

vastu. Õpitagu kaitsma inimkonna edusaavutusi — kunsti-töid ja vara. Õpilaste raamatud ja riided olgu puhtad ja korralikud. Ärgu rikutagu puid ja põõsaid. Mõttetu ja ülekohtune on hävitada elu ja piinata loomi. Oldagu viisakas, vabalt ja teadlikult, sest see on kultuuri tunnus ja vahend mis läbikäimist hõlbustab ja elu mõnusaks teeb. Täpikäimiseks ja kohusetunne kasvagu lihha ja verre.“

Koolinoorsoo ajakirjanduse väljaandjatel tuleb trükiasjade määrusi silmas pidada.

Siseministeeriumi administratiivajade peavalitsus palus haridusministrilt korraldust teha ja kooliringkondadele ette kirjutada, et igasuguse ajakirjanduse väljaandmise puhul koolinoorsoo poolt tuleb trükiasjade määrusi silmas pidada ja täpapealt täita. Kõik noorsoo ajalehed ja ajakirjad kuuluvad trükiasjade kilda sest neid antakse välja kindla nimetuse all, numbri järjekorras, paljundetakse trükkimiseabinõude varal, müüakse ja nende hind on kindlaks määrat. Neid tuleb registreerida ja vähemalt 6 eksemplaari igast lehest siseministeeriumi trükiasjade osakonnale saata. Kirjas soovitakse, et niisugused lehed, mis käsikirjalised on ja trükiasjadeks ei loeta, vähemalt 2 eksemplaris Eesti rahva muuseumile saadetaks alalhoidmiseks, kui ajalooline materjal noorsoo liikumise ja vaimlise elu arenemise kohta.

Haridusminister on maakonna ja linna koolivalitsustele ja riigikoolide juhatajatele sellekohase korralduse juba teind.

Kooliõpilaste organisatsioonide asjus.

Haridusministeeriumi kooliosakonna poolt anti maikuu algul s. a. määrus, mille järele alacalised kooliõpilased organisatsioonidest, mis koolivalitsuse poolt registreerit ei ole, 1. juuniks välja pidid astuma. Nüüd on selles asjas kooliosakonna poolt uus ringkiri väljaantud, milles neile õpilastele, kes senini veel registreerimata organisatsioonidest välja ei ole astund, ettepanakse, hiljemalt 1. novembriks neist lahkuda.

Konflikt pr. Lenderi gümnaasiumis.

Läind suvel pakkus ajakirjandusele rohkesti kõneainet pr. Lenderi, kui koolijuhataja, ettepanek 6 oma õpilasele, koolist lahkuda, sest et neil „usaldus teineteise vastu puudub“. Usalduse puudumine on tingit järgmisest asjaolust (nagu see pr. Lenderi, „Noor-seppade“ ja Tallinna Linna Koolivalitsuse ametlikest seletustist järgneb):

Kevadel Tartus, „Noote Pühal“ olles olid mõned õpilased end koolijuhataja poolt kaasa „komandeeritud“ klassijuhataja vastu halvasti ja haavavalt üleval pidand¹⁾. Kartes enda kooli au määrimist keelas koolijuhataja neil kellegi (vist õpilase) E. kaudu ära ühes „Noor-Sepadega“ Soome sõita. Õpilased, pidades suvevaheaega endi ja vanemate äranägemise järele kasutatavaks, sõitsid siiski „Noor-Sepadega“ kaasa, mille järelduseks oli koolijuhataja nõuanne neile (jällegi E. kaudu) koolist vabatahtlikult välja astuda, sellega muidugi mõista andes, et kui lahkumine vabatahtlikult ei sünni, siis... Et „Noor-Sepad“ endi autoriteetsete vilistlaste abil sellest suure trumbi tegid, ähvardas asi skandaalseks muutuda. Ajakirjandus esines juba kaunis teravate süüdistustega pr. L. adressil. Ent — tuli kokku kooli pädagoogika nõtkogu ja otsustas siiski 2 õpilast välja heita ja 3 noomitus-hoiatus teha (ühe kohta aga pole enam kihku ega kahku kuulda), milise otsuse ka Tallinna Koolivalitsus kinnitas.

Raske on eemalseisjal otsustada, kas on siin sihikindla noorsooliikumise tagakiusamisega, koolijuhataja turtsakusega või lihtsalt

1) Milles see halb ülespidamine seisis, ei ole avalikkusel teada.

pädagoogilise saamatusega tegemist. Igatahes olgu see sündmus paari iseloomuliku asjaoluga kommenteerit.

1) „Noor-Seppade“ ametlikus seletuses on tähendet, et üks kuuest õpilasest, kellele ette pandi koolist lahkuda, Tartus ei käinudki (pole põhjust uskuda, et ametlik seletus ebatõtt sisaldaks). Miks keelati temal Soome sõit ära?

2) Kas on pädagoogiline õpilasile nende kohta saatuslikke otsusi teatada kellegi kõrvalise E. kaudu?

3) Kuidas saab pr. L. 4 kooli edasijäet õpilasega ometi ühes töötada, kuna ta varem seda võimatuks pidas, neile ette pannes koolist lahkuda.

Lisaks mõned tsitaadid pr. Lenderi „üli-pädagoogilisest“ ametlikust seletusest¹⁾:

„Need kaebtused on mul eraviisil mõne teise õpilase ja vanemate poolt ette toodud“ „... Kes minu poolt kaasa oli komandeeritud“... (!) „Et neid karistada, keelasin mina neid (?) Soome sõita, sest et usaldus nende vastu puudus.“ „Keelule lisasin ähvarduse (!) juure (koolist väljaheitmist), et sellega oma kindlust nende vastu üles näidata. Aga, nagu Teie, herra Minister, näete, ei arvanud nemad tarvilikuks oma juhataja keeldu tähele panna, ei arvanud koguni tarvilikuks mõne vabandava sõna või seletusega (sic!) kõige selle kohta, mis Tartus olnud, minu juure tulla.“

Need tsitaadid räägivad ise endi eest ja neid pole tarvis täiendada. Siinjuures olen arvesse võtmata jätnud sarnased kardinaalküsimused nagu 1) kas on õpilaste koolist väljaheitmine üleni pädagoogiline karistusabinõu ja 2) kas kuulub koolijuhataja kompetentsi õpilasile suvevaheajaks keeldusid ja käskusid jagada.

A. J.

1) Sõrendused minu. Tsitaadid on võet „Päevalehest“, nii et tette tulevaid ortograafilisi vigu pr. Lenderi arvele ei julge kirjutada.

A. J.

Kroonika.

Noorsoo osa tulevases riigi eelarves.

Haridusministeeriumi 1922 a. eelarvesse on alles võet toetussummadeks Eesti Koolinoorsoo Keskliidule 50.000 m. Eesti skoutidele (käsitöö edendamiseks!) 500.000 m, Eesti Noorsoo Liidule (?) 100.000 m. Neid summasid vaadeldes torkab silma see kentsakas asjaolu, et Koolin. Keskliidule, kui praegu kõige elujulisemale noorsoo organisatsioonile kõige väiksem summa osaks saand, kuna isegi niisugused asutused, kui faktiliselt täiesti väljasurnud Eesti Noorsoo Liidule (kui siin eksitusega tegemist pole) 100.000 m, ette näht. Mis puutub skoutide poolesse miljonisse, siis pole siin midagi imestada — võiksime ainult omalt poolt veel paar nulli juurde kirjutada!

E. Noorsoo Liidu Viljandi Osakonnale on Viljandi Linna Koolivalitsus otsustand Haridusministeeriumilt 150.000 m. toetust paluda — pääasjalikult raamatukogu tarvis.

III. E. K. Keskliidu Kongressi otsused.

Saadikuid on koos 80 ümber. Juhatajaiks valitakse G. Noor, L. Kangur ja A. Peel, sekretäareks J. Veelmann, J. Mooses, Org, V. Rebane, A. Karheiding ja H. Klein. Mandaatkomisjoni Fr. Paas, K. Zirkel ja Hübner. Aruande ühinguilt ja sekretariaadilt kannab ette N. Käbin, „Uudismaa“ toimetuse poolt A. Juhanson ja talituse poolt E. Rätt.

Võetakse põhimõtteliselt vastu A. Juhanson poolt väljatöötet uus Koolin. Keskliidu põhikiri, lõpuliku redigeerimise asemike kogu kätte usaldades. „Uudismaa“ väljaandmise kord võetakse muutusteta vastu. Ratifitseeritakse leping Eesti, Soome ja Norra Koolinoorsoo Liitude vahel „Fraternitas Concordia“ asjus.

Valitakse: 1) Sekretariaati: N. Käbin, E. Kadak, F. Paas, H. Puskar ja J. Veelman. 2) „Uudismaa“ toimetusse: A. Juhanson, K. Zirkel, J. Einer, B. Ingel ja L. Vadi. 3) Fraternitas Concordia juhatusse Eesti poolt A. Juhanson ja G. Noor.

Referaatidest jõutakse aja puudusel ainult üks — G. Poom: „Eesti omapärane skoutism“ ära kuulata, mille järele otsus vastu võetakse, kus soovitatavaks tunnistetakse rahvuslik skoutide liikumine.

Koosolek lõpeb aja puudusel, ilma et kõiki küsimusi suudetaks läbi harutada.

Tartu koolinoorsooliidu keskjuhatus

koosolek peeti 19 sept., kust osa võtsid kõik Tartu õppurorganisatsioonid, igauks 2 esitajaga.

Koosoleku avas ja juhatas liidu sennine juhataja L. Kangur.

Tähtsamaks päevakorra punktiks oli Tartu koolidevaheliste ringide ühendamise küsimus, milles lõpuks ka põhimõtteliselt kokku lepiti. Võeti vastu uue organisatsiooni põhikiri ja valiti ajutisse juhatusse: A. Juhanson, L. Kangur, J. Mooses ning revisjoooni komisjoooni Telling, Paap, Minner, Malkov ja Kääparin.

Koolinoorsoo vilistlaskogu

asutamiskoosolek oli 26 sept. Tallinnas, 2. reaalkooli ruumes. Koosolekule ilmunute siht oli igakülgsest noorte organiseerimis- ja liikumistööst osavõtta ning olla vahelülks läbikäimisel asutustega ja ametivõimudega.

Juhatus valiti viieliikmeline, kes kohused omavahel järgmiselt jagasid: esimees A. Kuks, abi R. Vichmann, laekahoidja B. Edruk, abi F. Krentsmann, kirjatoimetaja E. Öunapuu.

Õppurite kino

avamise asjus oli haridusministeeriumis nõupidamine, ühes Ameerika Y. M. C. A. ja Tallinna õpetajateseltsi esitajatega. Küsimus otsustati jaatavalt, ja korraldamine anti õpetajateseltsi hooleks, kuna Y. M. C. A. ja haridusministeerium asja aineliselt toetada lubasid.

Viljandi koolinoorsooliidu

asutamiskoosolek oli 28 sept. Osavõtmene oli rohke ja elav. Valiti kaheksaliikmeline ajutine juhatus, igast keskkoolist 2 liiget, 3-liikmeline põhikirja väljatöötamise ja 3-liikmeline revisjoooni komisjooon.

Üheks esimeseks sammuks on vilistlaskogu moodustamine.

Tartu kommertskooli ringi

selle aastane tegevus on alles algamas. Avat on senni spordinäite ja füüsika-matemaatika sektsioonid. Intensiivseim on olnud esimene, korraldades hiljuti „Kommertsia“ spordivõistlused. Üleüldse näib sport kõik teised alad eemale tõrjuvat.

Nii näituseks pidi füüsika-matemaatika sektsioon paarikordse tagajärjetuma koosolekukatse järele sama hästi kui hinguselle minema. Ei taheta osavõtta „päämurdmise“ sektsioonest; parem sporti teha ning näidelda.

Õpetajaist kõige vastutulelikumaist noorile peab mainima tööõpetajat L. Sapotsky't.

Uus ringi juhataja näib liig aeglane olevat.

E. Koolin. Keskliidu Sekretariaadi

koosseis on sel aastal järgmine: juhataja — N. Käbin, abi — E. Kadak, sekretärid — F. Paas ja H. Puskar, arhivaar — J. Veelman. Sekretariaadi aadress: Tallinn, Kloostri t. 16.

Tall. Koolin. Liit

pidas 2 okt. sel tegevusaastal esimest pääkoosolekut. Endise aasta sissetulek oli kerkind 325.000-ni, väljaminek 300.000-ni, milline bilans meie noorsoo ühingute juures kaunis haruldane. Liidu juures on tegevuses pääle rohkete sektsioonide (muusika, spordi, male, kirjandusteaduse, karskuse ja ühiskonnateaduse) õpilaste tööbüroo ja kooperatiiv.

Kirjandusteaduse sektsioon korraldab käesoleval aastal Esperanto ja Ladina k. kursused, draamaat. sekts. aga näiteharjutused E. Türki juhatusel.

Liit kavatses välja anda trükit noorte ilukirjand. koguteost, võimaluse korral ka illustratsioonidega.

Ülem E. Noorsoo ühendus

töötab juba üle paari aasta, ent osakondade arv pole siiski üle 16 tõusnud. Neist 16 on mõned alles üsna hiljuti asutat. Ligemal ajal kavatses ühendus enda mimeografeerit album-ajakirja välja anda.

Võrus

kavatsesid õpilased endi senni mimiografeerit ajakirja „Epook'i“ trükit välja andma hakata. Ajakiri tahab olla puhtilukirjanduslik, ühes vastavate teoreetiliste ja kriitiliste kirjutustega. Kui asja algatajaid praegu ainelise ja vaimlise kriisi eest hoiatada, siis peetakse seda muidugi „Uudismaa“ poolt sihilikuks, nii et parem on ootama jääda, millal elu ise julgeid ettevõtjaid õpetab, sest trükit ajakirja väljaandmine pole mitte asi (eriti praegu Eestis), millega iga liit või grupp hakkama saab.

II Üler. „Noorte Püha“ Päätoimkond

on Tallinnas oma tegevust algand. Juhatajaks on E. Kadak, abiks E. Lepp, sekretäriks Ed. Tuulik, laekahoidjaks N. Käbin.

E. Koolin. Keskliidu Asemike kogu V koosolek.

Rakveres, 9^{ja} ja 11 okt. s. a. Esitajaid oli kohal 21, kokku 11 kohast: Tartust (L. Kangur, A. Juhanson, B. Ingel, E. Ostrov), Tallinnast (E. Kadak, N. Käbin, J. Veelmann, A. Karheiding), Viljandist (E. Ruubel ja Jaanson), Rakverest (E. Nielsen, K. Aalbau, O. Hübner ja K. Krimm), Pärnust (P. Allik), Haapsalust (G. Selg), Jõhivist (J. Klein), Võrust (E. Kirs), Koerust (A. Pehme), Põltsamaalt (J. Aren) ja Paidest.

Valiti: juhatajaks E. Kadak ja L. Kangur, sekretääreks J. Veelman ja Ostrov.

Otsusteti: 1) lõpulikult vastu võtta Keskliidu põhikiri mõnesuguste parandustega. 2) Sekretariaati kohustada järgmisel Asem. Kogu Koosolekul esinema Keskliidu Arhiivi kohta käiva määrustikuga, ühingute omavahelist vahetada selgitava määrustikuga, ühingute normaalpõhikirjaga ning ligema kavaga Soome ekskursiooni asjus. 3) Sekretariaadi kulude katteks määrata igale keskliitu kuuluvale ühingule 10 marka liikme päält aastas maksu. 4) „Uudismaa“ Toimetuse poolt ajakirjas ettevõet muudatused kinnitada ja toimetust volitada välja kuulutada „Uudismaa“ päev, millal iga ühing katsumidagi aineliselt kasuandvat korraldada, puhta sissetuleku „Uudismaale“ saates. 5) Kokku kutsuda jõuluvaheajal Viljandisse „Fraternitas Concordia“ valitsus, osavõtma kutsudes ka Läti edustajaid. 6) IV Keskl. Kongress ühes talupidustustega ära pidada Viljandis eeloleval jõuluvaheajal, päevi ja päevakorda kindlaks määrama Sekretariaati volitades. 7) Kuulati ära I Üler. „Noorte Püha“ Päätoimk. aruanne. 8) Määrati II üler. „Noorte Püha“ kohaks Tallinn. 9) Võeti vastu Liivaku poolt valmistet Keskliidu märgi kavand. 10) Tunnisteti karkustöö üheks olulisemaks noorsooliikumise osaks ning soovitati ühinguil eelolevast karskuspühast osa võtta. 11) Valiti Karskus. Keskoimkonna poolt väljakuulutat kirjatööde võistluse jurysse B. Ingel. 12) Otsusteti Riigivanema poolt annetat Hermesi kuju selleks aastaks Tartule, kui olümpiaadi võitjale, väljaanda. 13) Võeti vastu Hermesi kuja kohta käiv määrustik.

9 okt. õhtul oli Rakvere Koolin. Liidu poolt saadikuile teeõhtu korraldat.

Soome koolinoorsoo-liidu 14. suvipidustused

peeti sel aastal Soome ilusamas kohas, Laadoga järve ääres, Käkisalme alevis, 30. juunist kuni 4. juulini. Pidustusile oli kogund neljasaja õpilase ümber. Teades, et meie „noorte pühal“

Tartus koos oli üle 3 tuhande õpilase, paistab see arv väiksena, pealegi Soome kohta. Arusaadavaks saab see aga, kui vaadata koha kaugust sise-maast. Helsingis korraldet messet ja pidustusi, mis oli samul päevil, skoutide „partio-päev“ Savonlinnas ja lõpuks pidustuste eeskava

Ehk küll Eesti koolinoorsoo keskliidu „noorte-püha“ korraldus tuntava tõuke on saand neilt järjekorralisilt suvipidustusilt Soomes, siiski, võr-reldes neid, tulevad esile kontrastid, mitte just viimaste kasuks.

Puudub eeskavas täiesti spordi-olümpiaad ja laulupidu. On küll paari päeva kavas laul, kuid neid numbrid täidab kohalik meestekoor. Ja kui tants meie „noorte-püha“ eeskavas mingit osa ei etenda ja ainult lõpupidul poolteisttunnise kestvusega ettenäht oli, siis etendas ta Soome K. L. „kesäjuhlan“ õieti suurt osa: ühtki päeva neist viiest, mil kestsid pidustused, ei möödud tantsuta.

Õieti kahvatuiks oleks jäänd pidustused, kui oleks puudund reis Valamo saarele, mis oligi nende kandev osa. Palju huvitavat suutis pakkuda kõigile vana Vene klooster sel saarel. Veel paar aastat enne sõda suur, esimese-järgu klooster olles, kus elasid poolteisttuhat munku, üle saja tööliseaga, kus käisid kloostri elu vaatamas iga kuu tuhanded Vene pealinnast — elab ta nüüd vaikselt Soome territooriumil 400 mun-

gaga, vastuvõttes ainult harva külalisi, kes varus-tet peavad olema piirikomandandi loaga.

Vanad kütüruvajund mungad on kindlaks tagatiseks, et kloostri uhke peakirik, 14 vändema kirikuga, ühes suure eluhoonega varsti tühjadena seisma jäävad. Ei ole hulgal ajal juure tulnud ühtki munku, küll surmas aga nälg veel 1918 a., Soome kodusõja ajal, neist 18. saja ümber saar-relt lahkuma sundides, teistele ainult rohtu toi-duks jättes.

Suure huvitusega viibiti ka munkade jumala-teenistusel ning vaadati kloostri muuseumi. Kuuetunnilise peatuse järele saarel, sõitis laev õhtul edasi Laadoga põhja-kalda poole. Õö läbi saarte vahel viibides maandusid reisijad päikse-tõusu eel Karjala kõrgema mäe ligiduses. Seal-t sõideti edasi Sortovalasse, kus pidustuste viimne päev oli.

Jällegi ei suutnud eeskava midagi pakkuda, mis palju parem oleks olnud meie paremaid koolipiidudest.

Eesti koolinoorsoo keskliidu esitajana viibis neil pidustusil Nig. Käbin. Viimase tervituskõne võeti vastu elavate kiiduavaldustega, mis lõppe-sid kolmekordse elagu-hüüdega E. k. keskliidu.

Ei saa veel nimetamata jätta iseloomulikku nähtust nii neil pidustusil, kui ka Soome kooli-noorsoo liikumises ülepea, nimelt üliõpilaste osa-võtte rohkust, eritsel juhtumisel terve korraldava toimkond seisis koos ainult üliõpilasist. Kalli.

Teadaanded ja üleskutsed.

Neile, kel tulevik kallis.

Joomine, prassimine, metsik mõnutsemine ja selle kannul käivad sotsiaalsed ning individuaalsed pahed ja viletsused — eks iseloomusta need meie aega?

Äärmine aatevaesus ja iseloomutus, kõrge-mate huvide täielik puudumine — millal oleksid need enam lokkanud, kui praegu?

Ent ometi oleme hädaohtudest ümbritset väikerahvas, kelle ilusamad iseseisvuslootused alles hiljuti teostusid ja kelle kogu füüsiline ja vaimline jõud peaks koonduma nüüd kultuuri-lisele ja majanduslisele ülesehitustööle, et kätte võita olevikust ilusamat tulevikku. Meie aga — joome! joome ja joome... Haiglates enese-ettepanus hävitame needki vähesed varandused, mis järele jäänud aastate pikkusest laastamis-tööst, uputame viinapudelisse sellegi füüsilise ja vaimlise jõunatukese, mis alles jätnud mineviku vihurid, et siis — känguda orjarahvaks!

Noored! Teie eluõigusega mängitakse! Teie tulevik on see, mille mürgitab õhku täitev viina-

aur. Aastakümneid, võib olla sadu, kestavad need ahelad, mida taob teile tänapäevne selts-kond, üleemeelikus lõbutsemisjanus kõike unustav. Vaadake ainult, ja teie näete endi pääkoha-l ähvardavat hädaohtu, mis kardetavam vaenlasegi vägedest.

Noored! Teil jätkub veel spontaanset, loomu-sunnilist energiat, ürgjõudu, teil on veel ilusaid sihte, ideaale ja kõrgeid püüdeid, teile on veel kallis verrega kättevõidet iseseisvus — selle-pärast: tuleviku nimel sõda meie joomaselts-konnale, sõda teie tulevikuga sahkerdajaille, kelles on jõudnud hääbuda inimese kaunimad omadused. Ja kui võimatu on praeguse kidunemisele pühen-det joomaseltskonna põhjalik ümberloomine, siis on teil ometi suur ülesanne ees: i s e p a r e -m a k s ja k a r s k e m a k s k a s v a d a, k u i s e d a o n p r a e g u n e p õ l v !

Kuid teadke — ei ole see kerge praegu, kus igalpool ümberringi triumfeerib alkohol, kus ta suuremale osale meie seltskonnast sama tarvilik näib olevat, kui igapäevane leib. Kangelasmeelt

ja tugevat iseloomu nõuab see. Üksikut jätkab seda vähestel, küll aga on hulgana palju kergem endi tõekspidamisi kaitsta ja teostada. Seepärast — ühinege!

Kõik olemasolevad noorsoo karskus- ja lootusühingud virgugu uuesti vilkale tegevusele ja kus neid pole, sääl asutetagu nad viibimata — karskuspühal 12 ja 13 novembril s. a. Kuid mitte ainult üksikute löbuasjaks ärgu jäägu noorsoo karskusliikumine, vaid kõik kaasa! Eks ole kangelaselik ülesanne tõsta võitluslipp parema tuleviku nimel — keda teist, noored peaks see üksikõikseks jätma! Eeloleval jõuluvaheajal tuleb noorsoo karskusliidu asutav kongress kokku — iga kooli õpilaste auasi olgu sääl võimalikult tööka ja rohkeliidmelise karskusühingu tegelasina esineda. Seepärast — ärgu puudugu üheski keska ja kõrgemas rahvakoolis teguvõimas noorsoo karskusühing, rahvakoolis aga lootusühing.

Eesti Karskusseltside Kesktöimkond.

Juhatuskiri noorsoo karskusühingute asutamiseks¹⁾.

1) Noorsoo karskusühingu asutamise mõttet huvitab õpilased muretsegu endile kõige päält E. Karskusseltside Kesktöimkonnalt sellekohane põhikiri (maksuta, leidub ka raamatus „Karskustöö laste ja murdealise noorsoo keskel“), endid sellega põhjalikult tutvustes. Soovitav on seejuures algusest päälle läbikäimises olla karskusmeelsete õpetajatega.

2) On põhikiri tuttav, palutagu kooli juhatajalt luba ja ruumid asutamiskoosoleku ärapidamiseks. Juhtumisel, kui kooliõpetaja ehk õpetajate nõukogu seda luba ei anna, teatetagu asjast E. Karskusseltside Kesktöimkonnale.

3) On luba saad, kuulutetagu asutamise koosolek välja, selle kohta aega ja päevakorda avalikult kõigile õpetajatele ja õpilasile teatades. Asutamiskoosoleku päevakorras võiks olla alguses kõne karskuse tähtsusest ja noorsoo karskusühingu ülesandest (hää, kui mõnelt õpetajalt), millest osa võtma kõik pääseksid. Kõnele järgnegu ühingu asutav pääkoosolek, kust osa võtma ainult liikmeks astuda soovijad pääsegu, neilt karskusmeelsuse kohta Kesktöimkonna poolt trükit blanketile (mida Kesktöimk. maksuta saab) allkirja võttes. Asutava pääkoosoleku päevakorras võiks olla: a) koosoleku juhataja ja kirjatöimetaja valimine, b) põhikirjaga tutvunemine, c) liikmeks maksu suuruse ja ligema töökava kindlaksmäära-

1) Käesolev juhatuskiri on üldjoontes maksev ka iga teise õppurühingu asutamisel, ainult selle vahega, et E. Karskusseltside Kesktöimkonna asemel E. Koolin. Keskliidu Sekretariaadi poole tuleb pöörata (Tallinn, Kloostri t. 16).

„Uudism.“ Toimet.

mine, d) juhatuse, revisjoni komisjoni ja teised valimised põhikirjas ettenäht korras jne.

4) Pääkoosolekul valit juhatusele annavad algatajad kõik nende käes oleva materjaali üle ning juhatus paneb põhikirja õpetajate nõukogule kinnitamiseks ette, muud tegevust alles päälle kinnitamise alates. Juhtumisel, kui põhikiri kinnitust ei leia, ega ses asjas kokku leppida võimalik pole, pööratagu jällegi Kesktöimkonna poole.

5) Kui põhikiri õpetajate nõukogu poolt kinnitet, teatetagu ühingu asutamisest, liikmete arvust ja juhatuse koosseisust (kui põhikiri murdet, siis ka sellest) E. Karskusseltside Kesktöimkonnale. Kui see sündinud, võib juhatust täie hooga ettenäht kavatsuste teostamisele asuda.

Lootusühingute asutamine sünnib samas korras, ainult selle vahega, et asja algatajad ja juhtijad täiesti õpetajad olgu.

Eesti Karskusseltside Kesktöimkond.

III. aastakäigu ülesannete osa kokkuvõte.

Mn (M. Nael, Narva)	3+2+3+3=11	punkti
J. T—n (J. Tederson, Võru)	3+2+2	= 7 „
E. V—k (E. Viirik, Valk)	3+3	= 6 „
Ad. (Ad. Manner, Narva)	3+3	= 6 „
A. Müllerson (Valk)	3	= 3 „
H. Kikson (Pärnu-Jakobi)	3	= 3 „
R.N—e (R. Nurkse, Rakvere)	3	= 3 „

Silmas pidades punktide vähest arvu, otsustas Toimetust ainult esimesele (Mn — 11 punkti) tasuks määrata „Uudismaa“ IV aastakäigu.

Kuna nad võrdlemisi vähe huvi pakuvad, jääb ülesannete osa edespidi „Uudismaast“ välja.

Toimetust.

Kirjatööde võistlus noortele.

Eesti Karskusseltside Kesktöimkond kuulutab seega välja kirjatööde võistluse teema peale. „Mis võib noorsugu karskuse edendamiseks teha“.

Võistluse tingimised:

1) Kirjatööd peavad olema vähemalt pool trükipoognat suured.

2) Võistlusest võivad osa võtta kõik noored kuni 20 a., viimane ühes arvat.

3) Viimase tööde sisseandmise tähtpäevaks on 1. veebruar 1922 a.

4) Tööd tulevad saata Eesti Karskusseltside Kesktöimkonna nimele (Tartu, postkast 86) ja peavad olema iseäralise märgiga ära tähendat Sama märgiga tuleb saata ühes tööga kinnine ümbririk kirjutaja täielise nime, adressi ja vanaduse ära-tähendamiseega.

Auhinnad:

1. auhinnaks on 3000 marka, 2. auhinnaks 2000 marka; vähemateks auhindadeks 1000 m. ja karskuskirjandust jury äranägemise järele.

Auhinna mõistjate toimkonda kuuluvad: prof. A. Rammul, prof. H. B. Rahamägi, dotsent V. Ernits, direktor J. Tork, J. Rosental, 1 asemik Üpetajate Liidu ja 1 asemik Koolinoorsoo Keskliidu poolt.

Eesti Karskusseltside Kesктоimkond.

„Uudismaa“ rahalise loterii võitude nimekiri.

(Loosit 13. juunil s. a. Tartu Tütarl. gümn. ruumides).

Võit 5000 mk. — nr. 9568

„ 1000 „ — nr. nr. 5786, 6977.

„ 500 „ — nr. nr. 381, 1690, 5568, 5880,

6022, 6292, 6882, 8313, 8915, 8920.

Võit 100 mk. — nr. nr. 109, 376, 469, 536,

693, 712, 821, 822, 878, 928, 929, 1129, 1224, 1248, 1252, 1264, 1351, 1793, 2006, 2043, 2262, 2362, 2515, 2657, 2886, 3666, 3775, 3548, 3583, 3584, 3872, 2415, 4039, 4158, 4323, 4665, 4686, 4752, 4819, 4919, 5029, 5041, 5272, 5433, 5437, 5519, 5566, 5650, 5686, 6055, 6199, 6279, 6337, 6339, 6362, 6689, 6809, 6879, 7084, 7089, 7203, 7840, 8014, 8186, 8223, 8457, 8501, 8645, 8667, 8745, 8896, 8985, 9250, 9368, 9378, 9524, 9540, 9569, 9627, 9735.

Võit 50 mk. — nr. nr. 76, 130, 186, 242, 245,

261, 540, 663, 815, 818, 830, 903, 935, 972, 1011, 1076, 1300, 1343, 1361, 1581, 1595, 1631, 1848, 1881, 1934, 2162, 2249, 2287, 2348, 2398, 2439, 2547, 2580, 2602, 2631, 2648, 2734, 2790, 2889, 3137, 3138, 3199, 3444, 3489, 3605, 3825, 4020, 4077, 4223, 4408, 4415, 4468, 4534, 4559, 4594, 4636, 4702, 4808, 5345, 5562, 5674, 5922, 6162, 6168, 6219, 6302, 6349, 6367, 6440, 6451, 6493, 6639, 6762, 6772, 6952, 6985, 7039, 7233, 7544, 7681, 7796, 7846, 8025, 8942, 8097, 8191, 8391, 8325, 8526, 8577, 8773, 8978, 9030, 9066, 9082, 9340, 9482, 9604, 9728, 9978.

Võitudest 100—1000 mk. arvatakse 10% riigi kasuks maha. Võitude väljamaksmine kestab kuni 13. detsembrini 1921. igal teisipäeval ja reedel kella 2—3 p. Tartus, Lutsu tän. nr. 14. (Sissekäik Jaani tänn.). „Uudismaa“ talitus.

Omis asjus.

Käesoleva numbri ilmumine viibis puhttehnilisil põhjusil. Toimetus kavatses teda juba sep-

tembri lõpul välja anda, kuid mõnesugused eel-
tööd venitasid asja ootamatult pikale, nii et alles oktoobri algul korda läks materjali trükikotta ära anda.

№ 2 loodab Toimetus novembri lõpul välja anda võivat. Materjal on juba valmis saamas. Ka № 3 ilmuks veel enne jõulu.

Käesolev number ilmub vastutava toimetaja poolt põhjalikult läbivaatamata, millega seleteta-
vad rohked trükivead, kui ka „Noor-Sepp“ № 1 arvustuse (lehek 24) sissepääs ajakirja.

Toimetus.

Abitalitusile.

Praegune Toimetus pärandas vanalt Talitu-
selt täiesti korralageda asjaajamise. Arve- ja raamatupidamine oli korratutes, kirjade ja tel-
limiste täitmine aeglane ning lohakas, loterii asjad täielises anarhhias. Ja sellegi üleandmi-
sega viivitas vana Talitus kunni siia maani, ega pole kõike veel tänaseni üle annud. Sellega on ka seletetav, miks praegune Toimetus (endas ka Talitust sisaldes), veel kõike korda pole suutnud säada ja asjaajamises veel mõned defektid võimalikud. Kuid neist loodame pea üle saada, ja kõiki soove ning nõudeid edespäi korralikult rahuldada. Ühtlasi loodame ka abitalitusilt täit korrektsust ja täpipsülsust.

Ajakirja majandusline tegevus on koondund praegu n. n. asjaajaja kätte, kes samal ajal ka muust Toimetuse tööst osa võtab ja nagu iga teinegi Toimetuse liige Toimetajale allub.

Kõik saadetused palutakse edespäi adres-
serida ainult „Uudismaa“ Toimetusele, Tartu. Postkast 79.

„Uudismaa“ toimetaja: A. Juhanson.

Asjaajaja: B. Ingel.

Toimetuse töö

on liikmete vahel järgmiselt jaotet: Toimetaja — A. Juhanson, abi — K. Zirkel, sekretäär — L. Vadi, asjaajaja — B. Ingel, ilma kindla ametita — J. Einer.

Teadaanne.

Eesti Koolinoorsoo Keskliidu esitajaks Soomes on isand Martti Forsman. (Helsinki. Tööloõn katu № 3, A — 10). E. K. K. Sekretariaat.

Kirjavastused.

—ri—nn. (Pärnu.) Nõrgavõitu. Ei ilmu.

Abytuul. Mida peaksime sarnaste asjadega pääle hakkama?

K. K—v. (Nuustaku). Kaalut, kaalut ja kerge leit olevat.

H. P—k—. Tarvitame ainult tühte. Võiksite edaspäidigi proovida.

V. B. „Põhjalind“ ja „Sihitikkude rida“ ei ole väga halvad, ent ometi ilmutamiseks veidi puudulikud. „Mõned mõtted karskustööst“ nõuab veel kaalumist.

Mati Helnok. Ilmutamiseks nõrgad, kuid võimisisist ja annist annavad ometi mitte just halva tunnistuse.

Toimetus.

Toimetus: A. Juhanson, K. Zirkel, L. Vadi, B. Ingel, J. Einer, J. Rosental.

Vastutav toimetaja: cand. phil. villem Ernits.

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetuse aadress: Tartu. Postkast 79.

„Uudismaa“

on ajakiri, mis ühelgi õpilasel puududa ei tohi, kuna ta tähtsaks toeks ja juhiks meie noorsoole ta murdeaastate otsinguil.

„Uudismaa“ ei ole mitte kitsa organisatsiooni häälekandja, vaid kõiki noortsugu huvitavaid küsimusi igakülgsest käsitatav ajakiri.

„Uudismaa“ on ainuke üldine Eesti noorustate ja noorusideaalide väljendaja.

„Uudismaa“ sisaldab tuntud asjatundjate kirjutusi kirjanduse, kunsti, teaduse, eetika, esteetika, tehnika, pädagoogika ja teistelt aladelt, mis noortsugu huvitavad, ta tahtejõu, elurõõmu ja praktiliste oskuste suurendamiseks kaasa aitavad.

„Uudismaal“ on eriosakonnad noorte ilukirjandusliste katsete ning kodu- ja väljamaa noorsooliikumise kohta käivate teadete jaoks.

„Uudismaale“ on annud ja lubanud kaastööd mitmed lugupeetud kirjanikud, seltskonnategelased ja õpetajad, nagu: cand. J. Annusson, cand. Villem Ernits (vastut. toimetaja), H. Kettunen, Bernhard Linde, E. Martinson, prof. A. Rammul, dir. H. Roos, L. Sapotzky, prof. Gustav Suits, prof. A. M. Tallgren, Friedebert Tuglas (ilukirjand. nõuandja). Pääle selle toetavad „Uudismaad“ kaastööga rohkesti arenenumaid noorsoo organisatsiooni tegelasi, üliõpilasi j. t. Väljamaalt saab „Uudismaa“ teateid oma kaastööliste ja väljamaa noorsoo ajakirjade kaudu.

„Uudismaa“ ilukirjanduslike katsete osakonnas ilmuvad meie paremate õppur-poeetide teosed.

„Uudismaa“ IV aastakäik ilmub rohkesti pildistatult.

„Uudismaa“ ilmub 8 korda õpiaastas (oktoobrist maini iga kuu) ja on odavam Eesti ajakiri: 32-lehek. värviliste kaantega nummer maksab kõigest 25 marka. (Aastakäik kodusaatmisega 200 marka.) („Noor-Sepp“ — 16 lehek. — 25 mk., „Kasvatus“ — 16 lehek. — 25 mk., „Spordileht“ — 8 lehek. — 15 mk., „Murrang“ — 48 lehek. — 60 mk., „Üliõpilasleht“ — 16 lehek. — 15 mk. jne.) Käib aga seegi hind üksikuile üle jõu, siis tellitagu ajakiri üle hulga — grupi või klassi pääle, nii et ta ometi kõigil kättesaadav oleks.

Endised aastakäigud on veel terveni saadaval ja maksavad I aastak. (kõitmata) 75 mk., II aastak. 50 mk., III aastak. 140 mk.

Kuulutuste hind 1000 mk. lehekülg. Kaastööd võetakse vastu kõigilt ning arvatakse soovi korraltasu alla.

„Uudismaa“ toimetus

Tartus, Lutsu t. 14. (Postkast 79.)

Kirjanikkude Yhingu Tarapita häälekandja

TARAPITA

Nr. 1: Sissejuhatav artikkel kõigi yhingu liigende poolt. — F. Tuglas: Tarapita! — A. Alle: Kaks epigrammi. — Quasimodo: Kirjanduse ja kunsti osa riigi eelarven. — J. Barbarus: Poeem vajadusest näkku syllata. — Quasimodo: Issand, nyüd lased sa oma sulasel minna! — H. Adamson: Inimen. — A. Kivikas: Muna. — J. Semper: Grotesk. — Quasimodo: „Vanemuise“ kriis. — A. Adson: Äripäivä. — J. K.: Ring on käid. — J. Kärner: Loomingu tee. — Fr. P—s: Ylevaade Draama-Studio tegevusest. — M. Under: Noorte laul. — ArA: Tallinna teatrid. — G. Suits: Dante Vita Nuova neljasteistkümnes sonett. — J. S.: Aleksander Blokk 7. — F. T.: Tsensuuri kurioosumid. — —r: Dialoog I. Ministreist ja muusikast. — Logofaag: Luukammer (Uus Apis. — „Elagu rahvaste vendlus!“ — Natuke kommunismi. — Väljamaale koovitajad. — Vastsed geeniused. — Emajõgi ja Moskvajõgi. — Suure mehe suur stiil. — Meie kunstnikud väljamaal. — Tinane kurat.) — Teated.

Nr. 2: J. Semper: Kaks talutajat. — M. Under: Laatsarused. — A. Alle: Kolmainus Vestmann. — A. Alle: Iseseisvus ja meie. — J. Semper: Ääsi kuman. — Quasimodo: Omin asjun. — G. Suits: Udulini-kus. — A. Alle: Teine ylemaaline Eesti kujutavata kunstnikkude kongress. — A. Adson: Emäken. — F. T.: Tartu teatrid. — ArA: Remisovi õhtu. — J. Barbarus: Usutunnistuslik poem. — Logofaag: Luukammer (Seadus kultuurkapitaali asutamise kohta. — Rakvere „rahvas“ ja „Pallase“ kunst. — Emajõe äärest — Giesseni linna. — Järeleaimus ja vargus). — Tarapita teated.

Nr. 3 ilmub novembri lõpul.

Iga nr. 32 suurt veergu. Hind 30 mk.

Toetagu „Tarapitat“ igayks, kes tunneb opositsiooni Eestin valitseva kultuurilise languse vastu! Soovitagu ja laotagu teda laiali, kellele on tähtis vaba ja eelarvusteta sõna olemanolu!

K. Y. Tarapita.

Uudismaa № 2 ilmub novembri lõpul.

Rutatagu kaastöö saatmisega.

Hind 25 marka.